

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmış ikinci İnikat

29 . IV . 1960 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	312:313	işçilere verilen, şifahi talimata dair Ticaret Vekilinden, şifahi suali (6/463)	342
2. — Havale edilen evrak	313	4. — Niğde Mebusu Asım Eren'in, Bursa vilâyetinde ve Marmara bölgesinde tütün piyasasının 1 Martta açılması ve mu-bayaada müstahsılı koruma hususunda ne düşünülmesine dair Gümrük ve İnhisarlar Vekilinden şifahi suali (6/469)	342
3. — Yoklama	314	5. — Maraş Mebusu Hasan Fehmi Evliya'nın, Maraşın Göksun kazasında Orman İdaresince köylülere yaptırılan yola dair Ziraat Vekilinden şifahi suali (6/418)	342
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye mâruzatı	315	6. — Mardin Mebusu Vahap Dizdaroglu'nun, bedelsiz mal ithaline dair karardan istifade ile alınmış gemi mevcud olup olmadığına dair Başvekiliden şifahi suali (6/479)	342
1. — İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde ilân edilen Örfi İdarenin tasdikine dair Başvekâlet tezkeresi (3/14)	315:342	7. — Bursa Mebusu Hüseyin Bayrı'nın, Bursa Askerî Hastanesi inşaatının eksik kalan kısımlarının ne zaman tamamlanacağına dair Millî Müdafaa Vekilinden şifahi suali (6/486)	342
5. — Sualler	342		
A — Şifahi sualler	342		
1. — Zonguldak Mebusu Mustafa Saraç'ın, nahiye merkezlerinden sulh hâkimlerinin ne için kaldırıldığına dair Adliye Vekilinden şifahi suali (6/424)	342		
2. — Niğde Mebusu Asım Eren'in, Ergene nehrinin Meriç'e döküldüğü yerde meydana gelen bataklıkın kurutulması hususunda ne gibi tedbirler alındığına dair Nafia Vekilinden şifahi suali (6/458)	342		
3. — Ankara Mebusu Selim Soley'in, Et ve Balık Kurumu Ankara kombinasyonunda Personel ve Sosya İşler Şefi tarafından			

1. — SABIK ZABIT HULASASI

Birinci Celse

Sayın mebuslardan bazılarına izin verilmesine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi okundu ve izinler ayrı ayrı kabul edildi.

İki aydan fazla izin alan İzmir Mebusu Selim Rağıp Emeç'in, tahsisatına ait Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi okundu ve tahsisatın verilmesi kabul olundu.

Çorum Mebusu Hüseyin Ortakçıoğlu ve üç arkadaşının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinde yazılı Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetleri hakkındaki kanun teklifinin heyeti umumiyesi üzerinde görüşüldü.

İnikada ara verildi.

İkinci Celse

Malatya Mebusu İsmet İnönü'nün, kanun teklifinin heyeti umumiyesi üzerinde yapmış olduğu beyanları Dahili Nizamnamenin 188 nci maddesinin 3 ncu bendine göre Meclisten muvakkaten çıkarma cezasını müstelzim bulunmuş olduğundan Umumi Heyetçe kendisine 12 inikat için Meclisten muvakkaten çıkarılma cezasının verilmesi kabul olundu.

İnikada ara verildi.

Üçüncü Celse

Riyasetin ihtarlarına rağmen, müzakerelerin devamına mâni olacak şekilde sıra kapaklarını vurarak mütemadi gürültülere sebebiyet verdiklerinden dolayı;

Adana Mebusu Suphi Baykam,
Urfa Mebusu Yaşar Alhas,

Gümüşane Mebusu Nihat Sargınalp'a üçer inikat,

Malatya Mebusu Nurettin Akyurt,
Tokad Mebusu Reşit Önder,
Malatya Mebusu Mehmet Delikaya,
Burdur Mebusu Osman Eroğlu,
Ankara Mebusu Ahmet Üstün,
Ankara Mebusu Hasan Tez,
Uşak Mebusu Ali Rıza Akbıykoğlu,
Erzincan Mebusu Adil Sağıroğlu,

Malatya Mebusu Tevfik Ünsalan'a da altı-şar inikat için Meclisten çıkarılma cezasının verilmesi kabul olundu.

Meclisten çıkarılma cezası verilen mebusları Riyasetin mütaaddit ikazlarına rağmen salonu terk etmekten imtina ettiklerinden, İnikada ara verildi.

Dördüncü Celse

Türkiye Büyük Millet Meclisi tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetleri hakkındaki kanun kabul olundu.

29 . IV . 1960 Cuma günü saat 15,00 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili	Reisvekili
Bursa Mebusu	Kayseri Mebusu
Agâh Erozan	Ibrahim Kirazoğlu
Kâtip	Kâtip
Antalya Mebusu	Samsun Mebusu
Attilâ Konuk	Abdullah Keleşoğlu
Kâtip	Kâtip
Kayseri Mebusu	Kırklareli Mebusu
Hakkı Kurmel	Mehmet Ali Ceylân

SUALLER

Şifahi sualler

Manisa Mebusu Sezai Akdağ'ın, Demokrat İzmir Gazetesi muharrirlerinden Naci Sadullah'ın askerlik durumuna dair şifahi sual takriri Millî Müdafaa Vekâletine gönderilmiştir. (6/491)

Tahriri sualler

1. — Ankara Mebusu Recep Dengin'in, PTT İdaresi ile ERICSON Firması arasında yapılan mukaveleye dair tahriri sual takriri Başvekâlete gönderilmiştir. (7/1082)

2. — Ankara Mebusu Avni Doğan'ın, 16 Ara-

lık 1959 günü ile mütaakıp günlerde tevkif edilen bazı şahısların durumuna dair tahriri sual takriri Başvekâlete gönderilmiştir. (7/1083)

3. — Ankara Mebusu Mehmet Ali Ceritoğlu'nun, Çoruh şilebinin İskenderun'da yapılan gümrük muayenesinde kaçak eşyanın bulunamayışının sebebine dair tahriri sual takriri Gümrük ve İhisarlar Vekâletine gönderilmiştir. (7/1084)

4. — Sivas Mebusu Halim Ategalp'in, Cenup - Doğu Ekspresinin 2 Nisan günü Kalkancık istasyonunda üç buçuk saat bekletilmesi sebebine

dair tahriri sual takriri Münakalât Vekâletine gönderilmiştir. (7/1085)

5. — Erzincan Mebusu Nusret Safa Coşkun'un, Türk Havayollarının memleket içi yaz programına Erzincan şehrinin ithal edilip edilmediğine dair tahriri sual takriri Münakalât Vekâletine gönderilmiştir. (7/1086)

6. — Çankırı Mebusu Dursun Akçaoğlu'nun, İzmir Belediye Reisi Faruk Tunca'nın, sıhhi durumu dolayısıyla vazifesini yapmasının mahzurlu olup olmadığına dair tahriri sual takriri Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir (7/1087)

7. — Ankara Mebusu Selim Soley'in, Türkiye'nin NATO memleketlerindeki ve NATO'ya dâhil devletlerin Türkiye'deki askerî personeli tarafından işlenen trafik suçlarına dair tahriri sual takriri Başvekâlete gönderilmiştir. (7/1088)

8. — Burdur Mebusu Âlim Sipahi'nin, Burdur vilâyetinin bâzı kısımlarında pancar ekimi sahasının tahdid edildiğinin doğru olup olmadığına dair tahriri sual takriri Sanayi Vekâletine gönderilmiştir. (7/1089)

9. — Burdur Mebusu Osman Eroğlu'nun, Burdur'daki Sinap gölünün kurutulmasıyla kazanılacak arazinin ziraat sahası haline getirilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual takriri Ziraat Vekâletine gönderilmiştir (7/1090)

10. — Hatay Mebusu İhsan Ada'nın, Iskenдерun'da 31 Mart 1960 gecesi yağın yağmurun sebeb olduğu sellerden zarar görenlere ne gibi yardımlar yapıldığına dair tahriri sual takriri

Dahiliye Vekâletine gönderilmiştir (7/1091)

11. — Bingöl Mebusu Mustafa Nuri Okçuoğlu'nun, Bingöl'ün Kiği kazasına bağlı Hösnek nahiyesinde zuhur eden hastalığın önüne geçilmesi hususunda bir tedbir alınıp alınmadığına dair tahriri sual takriri Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletine gönderilmiştir (7/1092)

12. — Tokat Mebusu Faruk Ayanoğlu'nun, Milli Korunma Kanununun ne zaman kaldırılacağına dair tahriri sual takriri Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. (7/1093)

13. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Kars'ın Kağızman, Tuzluca ve Iğdır kazalarının ilkokullarına dair tahriri sual takriri Maarif Vekâletine gönderilmiştir. (7/1094)

14. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Konya'da münteşir Özdemokrat Gazetesinin bir yazısı dolayısıyla mesulleri hakkında dâva açılması için vâkı müracaatın neticesine dair tahriri sual takriri Adliye Vekâletine gönderilmiştir. (7/1095)

15. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Kars'ın Iğdır, Tuzluca ve Kağızman kazaları telefon şebekelerinin ıslahı hususunda ne düşünüldüğüne dair tahriri sual takriri Münakalât Vekâletine gönderilmiştir. (7/1096)

16. — Ankara Mebusu Selim Soley'in, İzmir Belediye Reisinin kardeşi Orhan Tunca'nın askerlik durumuna dair tahriri sual takriri Milli Müdafaa Vekâletine gönderilmiştir. (7/1097)

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyiha

1. — Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1958 malî yılı Hesabı Katı kanunu lâyihası (1/563) (Divanı Muhasebat Encümenine)

Teklif

2. — Bursa Mebusu Nurullah İhsan Tolon ve İzmir Mebusu Vamık Tayşi'nin, 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun muaddel 38 nci maddesinin değiştirilmesi ve bu kanuna bir muvakkat madde ilâvesi hakkında kanun teklifi (2/447) (Maarif ve Bütçe encümenlerine)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15

REİS — Agâh Erozan

KÂTIPLER : Mehmet Ali Ceylân (Kırklareli), Abdullah Keleşoğlu (Samsun)

REİS — Celseyi açıyorum. Yoklama yapı- | çağız.

3. — YOKLAMA

(Bursa mebuslarına kadar yoklama yapıldı.)

REİS — Müzakereye başlıyoruz efendim.

Zaptı sabık hakkında söz verilmesini isteyen Avni Doğan arkadaşımız... (Soldan, gürültüler) Müsaade buyurunuz efendim. Zapta itiraz vukuunda derhal söz verilmesi için Nizamnamei Dahilide âmir hüküm vardır. Yalnız; zabıtlar bir celse evvel tetkik için Riyaset Divanı tarafından alınmış bulunmaktadır. Bu itibarla henüz zabıtlar Zabıt Ceridesinde neşredilmiş değildir. Arkadaşımızın şu anda neşredilmemiş bir zapta itirazı üzerinde konuşması mümkün değildir. Pazartesi günkü İnikatta zaptı sabık hakkındaki söz hakları mahfuzdur. (Sağdan, «hulâsası çıktı» sesleri)

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Zaptın hulâsası çıktı beyefendi.

REİS — Hulâsa çıksa dahi birçok arkadaşların beyanları zapta geçmeden ve zabıt ceridesi neşredilip mebus arkadaşlara dağıtılmadan, zaptı sabık hakkında konuşmak doğru değildir. Bu itibarla söz hakkınız mahfuzdur; zabıt ceridesi neşredilince Pazartesi celsesinde zaptı sabık hakkında konuşacaksınız, Avni Bey. (Sağdan, gürültüler)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Usul hakkında söz istiyorum. Nizamnameye ademiriyetten söz istiyorum.

REİS — Beyefendi, müzakereye henüz başlanmadı ki, Nizamnameye ademiriyet olsun.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Şimdiki beyanlarına, Nizamname ahkâmına mugayirdir.

REİS — Buyurun.

Sait Bey; oturduğunuz yerden konuşmayınız.

Buyurun Nüvit Bey.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Demin arkadaşımızın da ifade ettikleri gibi, zaptı sabık hakkında söz hakkı daima milletvekilinindir. Riyasetin, kendisine bu söz hakkını tanıması lâzımdır. Nitekim bu usul şimdiye kadar yüzlerce, binlerce defa tatbik edilmiştir. Bir İnikatta iki celse yapıldığı, ikinci celsede birinci celsenin zaptı sabıkı hakkında milletvekilinin konuştuğu olmuştur. Zabıt neşredilmemiş dahi olsa o celseye ait zabıt hakkında konuşmak milletvekilinin hakkıdır.

Ben; geçen İnikatta cereyan etmiş usulsuz muameleleri dile getirmek isteyen bir milletvekili olarak söz istiyorum, söz vermeye mecbur sunuz.

REİS — Müsaade buyurun efendim, arkadaşımız kendisini haklı görüyor. Olabilir, kanaatleri muhteremdir. Yalnız Dahilî Nizamnamemin 147 nci maddesindeki sarahati bendeniz ifade ettim. (Zabıtlar, Zabıt Ceridesiyle ve icabında Resmî Gazete ile ilân olunur) diyor. Verdikleri misalde zabıtlar tetkikte değildi. Şimdi ise zabıtlar tetkiktedir, ben dahi görmedim. (Sağdan, «Zabıt hulâsası var» sesleri) Beyefendiler, «Zabıt hulâsası üzerinde konuşulamaz. Söz verilmeyecektir, hakkınız yoktur» diye bir beyanda bulunulmadı. Söz hakkınız mahfuzdur. Pazartesi günkü İnikatta sabık zapta itirazınız mümkündür efendim.

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — *İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde ilân edilen Örfî İdarenin tasdikine dair Başvekâlet tezkeresi (3/14)*

REİS — Tezkereyi okuyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yüksek Reislîğine

Bugün İstanbul'da tahrikler ve önceden yapılmış tertipler neticesinde vukubulmuş olan müessif hâdiselerin yatıştırılması sırasında, Devlet kuvvetlerine karşı vâkı mukavemet hareketinin âmme huzur ve asayişini ihlâl edecek istidat göstermesi muvacehesinde, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 86 ncı maddesi hükmüne tevfiakan, İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde saat 15 ten itibaren Örfî İdare ilânı; İcra Vekilleri Heyetine 28.IV.1960 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Keyfiyetin Yüksek Meclisin tasdikine arzını saygularıyla rica ederim.

Başvekil
A. Menderes

REİS — Bu hususta söz istiyen arkadaşlarımız var mı? (Sağdan, var, var sesleri)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Söz rica ediyorum.

REİS — Başka söz istiyen arkadaşlar, lûtfen isimlerini kâtip arkadaşımıza yazdırırsınlar...

Şu anda isimlerini yazdırmış olan arkadaşları okuyorum :

Nüvit Yetkin,
Samet Ağaoğlu,
Hıfzı Oğuz Bekata,
Behzat Bilgin,
Emin Soysal,
Burhanettin Onat...

Buyurun Nüvit Yetkin Bey.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım; siyasi hayatımın en büyük teessür uyandıran bir gününü yaşamaktayım. (Soldan, şiddetli gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun efendim.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Ankara'da bugün silâh sesleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi içtima ediyor... (Soldan, gürültüler)

MUHLİS ERDENER (İstanbul) — İftihar et. (Sağdan, gürültüler, «Sen iftihar et» sesleri)

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Sen iftihar et. Utan utan! (Soldan, gürültüler) Dün İstanbul'da, bugün Ankara'da... (Soldan, gürültüler)

REİS — Beyler, rica ederim, müzakereyi ihlâl etmeyiniz.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Memleketin kaderi üzerinde... (Soldan, gürültüler)

REİS — Büyük Millet Meclisinin muhterem âzası, bu şekilde müzakereye devam edilemez. Sükûnetle dinliyelim; aksi takdirde celseyi kapatırım. Hâdiselere sebebiyet vermiyelim. Herkes birbirine hürmetkâr olmalıdır, efendim.

Devam buyurun.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Dün İstanbul'da, bugün Ankara'da, medarı iftiharımız olan memleket çocukları bu milletin satınaldığı beylik tabancalarla kurşunlanmış ve kurşunlar altında can vermiştir. (Sağdan, kahrolsunlar sesleri) (Soldan, gürültüler) Şimdi gelmiş, Hükümet bizden Örfî İdare kararı istiyor; Örfî İdarenin tasdikini istiyor. (Soldan, ölen polist söyle) Ben ölen zavallı polisi, haksız ve kanunsuz yere sevk edildiği bir vazifenin uğrunda can veren polisi de teessürle anarım.

REİS — Nüvit Bey, sataşmaya imkân vermeyecek şekilde konuşmanızı rica ederim.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Reis Bey ben burada millet haklarını savunuyorum. Ben kürsüde inançlarımı beyan ediyorum. İtham etmem lâzımgelen kimseleri, ağızda kelimeyi tartmadan itham ederim.

REİS — Nizamnamenin emrettiği şekilde hürmetkâr konuşmanızı rica ederim.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — O zaten benim şahsi terbiyem icabıdır Reis Bey, müsterih olun. (Gürültüler)

Şimdi arkadaşlarım, Hükümet bizden Örfî İdarenin tasdikini istiyor. Örfî İdare, yani vatandaşların hürriyetlerini, haklarını kısacak, bir sıkı rejim, bir sıkı tedbirin tasdikini istiyor. Fevkalâde tedbirler alınır arkadaşlar buna Anayasa ve kanunlar mesağ vermiştir. Anayasanın 86 ncı maddesi Örfî İdarenin hangi şartlar içinde kullanılabileceğini tâyin ve tasrih etmiştir. Bütün arkadaşlarımızca malûm olan Anayasanın 86 ncı maddesini müsaade ederseniz sadece bu esbabı mucibeyi hatırlatmak için okuyayım. 86 ncı madde, «Harb halinde veya harbi icabettirecek

bir vaziyet hususunda veya isyan (Soldan, siz isyan ediyorsunuz işte sesleri)

Arkadaşlar, Ankara ve İstanbul'daki olayların teşhisini birazdan yapacağız ve ismini koyacağız. Maddeye devam ediyorum. «İsyan zuhuru veyahut vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilî teşebbüsat vukuunu müeyyit katî emarat görüldükte İcra Vekilleri Heyeti bir ayı tecavüz etmemek üzere umumi veya mevzii İdarei Örfiye ilân edebilir.»

Görülüyor ki, Anayasa, hak ve hürriyetlerin tahdidî demek olan bir Örfî İdare rejimini, vahim hallerde, tehlike teşkil eden hallerde kabul etmiştir.

Şimdi Hükümet tezkeresi okundu. Şöyle diyor: İstanbul'da birtakım karışıklıklar çıkmış, tahriklerle, tertiplerle bu hâdiseler vukubulmuştur, diyor. Tabîi size kapalı grup toplantısında da Hükümetin bunları anlatmış olması lâzımdır. Fakat hakikat bu değildir arkadaşlarım. Aslında Örfî İdarenin sebebi diye gösterilen hâdiseler tamamen Hükümetin mesuliyetini gerektirecek vahim olaylardır. (Sağdan: Bravo sesleri, alkışlar)

ÂSAF SARACOĞLU (Samsun) — Hesabını vereceksiniz.

RIZA TEKELİ (Adana) — Sus bel..

REİS — Rıza Bey, karşılıklı konuşmadan ikimize de ihtar veriyorum.

Arslan Bora Bey, Asaf Saracoğlu Bey, gürültüye sebebiyet vermekten hakkınızda takbih cezasına geçerim. Tekerrür etmesin.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — İstanbul Üniversitesi bahçesinde, yani muhtar Üniversitenin (Gürültüler) kanunşinas milletvekilleri, sizin çıkardığınız kanunlarla muhtariyeti haiz bulunan Üniversitenin bahçesinde... Üniversite Rektörünün muvafakati olmadıkça zabitanın girmesi menedilmiş olan Üniversitenin bahçesinde (Sağdan, alkışlar) talebeler derse girmemiş, Anayasanın cari olmadığı bir memlekette Anayasa dersine talebeler girmemiş, (Gürültüler) talebe bahçede toplanmış. Oraya rektörün müsaadesi olmadıkça zâbıta kuvveti giremez, buna rağmen Türkiye'de bir terör havası idame etmekte menfaat duyan Hükümet bu talebeleri tethiş için vazifelendirdiği polisleri oraya sevk etmiştir. Polisler gitmişler ve talebeyi Üniversitenin bahçesinde dağıtmaya ve hem de İstiklâl Marşı okurken dağıtmaya kalkışmışlar. (Soldan; gürültüler) Bu

yetmemiş Üniversitenin Rektörünü, hani o ilmi ile, yaşı, şahsiyeti ve meziyetleriyle, nihayet ihraz ettiği mevki, bir Üniversite Rektörü olması hasebiyle huzuruna emir eri gibi girmesi gereken bir memur kendisini istifaya davet etmiş ve bu da yetmemiş; kolundan tutmuş ve talebenin önünde kendisine işkence etmiştir. Bu da yetmemiş talebeyi dağıtmak için sizin ayırdığımız bütçe ile üstüne kisvesi giydirilen ve milletin parası ile beline beylik tabanca takılan polis bu mâsum ve silâhsız vatandaşların üzerine ateş etmiştir. Soldan; gürültüler, tahrif etme sesleri)

Arkadaşlarım, biz Anayasayı kabul etmişiz. Biz Anayasa Devletiyiz. Bizim Anayasamız vatandaşlara fikir hürriyeti tanımış, vatandaşlara vicdan hürriyeti tanımış, vatandaşlara toplanma hürriyeti tanımış ve biz bir kanunla İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmişiz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî iradeye dayanarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmiştir. Bununla, insan haklarından mahrum, beşerin tabii haklarından mahrum insanlara isyan hakkını tanımış, ihtilâl hakkını tanımıştır. Bu gençler, ne isyan etmiş ve ne de ihtilâl çıkarmıştır. Sadece protesto etmişlerdir. (Soldan, şiddetli gürültüler) Onlar, sadece protesto etmişlerdir. Sadece Anayasa Devleti istiyoruz, demişler, hukuk rejimi istiyoruz, demişlerdir. (Soldan, gürültüler)

REİS — Riyaset hatibi takibedememektedir. Riyaset Divanı bir tek kelime dahi duymuyor. Bu şekildeki gürültüler içinde müzakereye devam imkânı bulunamayacaktır. (Gürültüler)

RAUF ONURSAL (İzmir) — İsyanı çıkarları müdafaa edemezsin.

REİS — Müsaade buyurun efendim, zatiâlinizin müdahalesine lüzum yok.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Arkadaşlar, Hükümetin getirdiği hakikatler dışında bu perişan esbabı mucibe ile örfî idare istenemez. Örfî idarenin istenmesini gerektirecek tek bir vâkıa yoktur. İstanbul'da, Ankara'da çıkan hâdiseler zabitanın haksız yere, kanunsuz yere, polisin haksız ve kanunsuz olarak talebeler üzerine sevk edilmesinden ve o zavallı devlet memurlarının da bu uğurda canlarını vererek talebelere tecavüz ettirilmesinden ve mâsum memleket çocuklarının kanlarının akmasından doğmuştur.

Şimdi arkadaşlar, olayları sükûnetle mütalâa etmeye, hâdiseleri, sebepleri ve çareleri aramaya mecburuz. Ben örfi idare bakımından vaziyeti tahlil edeceğim. (Soldan, biz arıyacağız, sesleri) Yalnız siz değil, beraber arıyacağız.

Hükümet esbabı mucibesinin ve örfi idare konulması için gösterilen sebeplerin perişanlığına işaret ettikten sonra örfi idare mevzuunda görüşlerimi arz edeceğim.

Örfi idare, Anayasamızın tanıdığı, cevaz verdiği fevkalâde bir rejimdir, hak ve hürriyetleri kısıtlayan bir rejimdir. Ama nihayet kanuni bir rejimdir. İki gün evvel ihdas ettiğiniz gibi, kanun dışı ve keyfi bir rejim değildir. (Soldan, gürültüler) Örfi idare rejimi bu vasfı ile, bu mahiyeti ile iki gün evvel ihdas ettiğiniz komisyonların yarattığı Anayasa dışı, kanunlar dışı, hukuk dışı gayrimeşru rejimlere elbette müraceahtır. Örfi İdareyi kabul buyurduğunuz takdirde idarenin, icranın bir kısım salâhiyetleri, memleketin asayışı, zabıta kuvvetlerinin sevk ve idaresi, askerî makamata, tevdi edilecektir. Bizim askerî makamata, onların kifayetine itimadımız vardır ve tamdir.

Partizan maksatlardan, siyasi maksatlarla siyasi rakibi bertaraf etmek emellerinden uzak olduklarına itimadımız vardır. (Sağdan, alkışlar, bravo, sesleri)

Ve fakat örfi idare bir fevkalâde rejimdir. Bunu demin de arz ettim. Örfi idare vatandaşların, mesken masuniyeti dâhil, seyahat, neşir ve siyasi haklarını tahdid edici bir rejimdir. Bu itibarla Anayasamız örfi idareyi fevkalâde hallerde munhasır olmak üzere mutlaka bir müddetle mukayyet tutmuştur.

Tezkerede bir müddet gösterilmemiş. Örfi idare Anayasamızın sarîh hükmüne göre bir ay müddetle kurulabilir. Bu müddetin T. B. M. Meclisince tasdık şarttır. Bu müddeti kısaltmak, bu talebi reddetmek Yüksek Meclisin elindedir. Fevkalâde hallerin bulunduğunu beyan ile fevkalâde tedbirler getiren Hükümet, bu Hükümet dün radyoda Başvekâletten tebliğ olunmuştur, diye tebligatta bulundu, o tebligatın sahibi ve bu Hükümetin başmesulü nerede?.. Hani Başvekil arkadaşlar?.. (Soldan, şiddetli gürültüler) Soruyorum; Riyaset Divanından soruyorum; Türkiye Büyük Millet Meclisi emrinde olmak lâzımgelen ve böyle fevkalâde tedbirleri Meclis-

ten isteyen Hükümetin mesul reisi nerede?.. (Soldan, gürültüler)

REİS — Bunun takdiri tamamen Hükümete aittir. (Sağdan, şiddetli gürültüler) Devlet vekilleri ve Heyeti Vekile buradadır. Memleket vazifesi Başvekilin nerede olmasını icabettirir ise şu anda oradadır. Bu mevzu üzerinde müzakere açmaya lüzum yoktur, efendim.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Biz Başvekilin vazifelerini biliriz. Başvekilin vazifelerinin başında Meclisin emrinde, hizmetinde ve Meclise hesap vermeye hazır vaziyette burada bulunmak gelir. Ben, Yüksek Riyasetten istirham ederim, o makamı muallâdan bir tezkere yazarak Başvekili buraya getirsin. (Soldan, gürültüler)

REİS — Nüvit Bey, bir dakika. (Sağdan gürültüler) Beyefendiler, her zaman kanun hâkimiyeti, nizamname hâkimiyeti esastır. (Sağdan şiddetli gürültüler.) Hamdi Öner Bey, lütfen müdahale etmeyin. (Sağdan, gürültüler) Hamdi Öner Bey, size birinci ihtarı veriyorum.

Dahili Nizamnamenin 87 nci maddesi sarîhtir. Her müzakere başından sonuna kadar Hükümet namına mütalâa beyan etmek üzere Başvekil veyahut onun namına mütalâa sordurulan mezun bir vekil veya birinci sınıf devair rüessasından biri bulunur. Şu anda Heyeti Vekile âzaları ve bilhassa Devlet Vekili bu maksatla buradadır.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Teşekkür ederim. Ben bir temenni izhar etmek isterim. Başvekil, Türkiye B. M. Meclisini Başvekilin gönderdiği emirleri tescile memur bir makam zannetmesin; Türkiye B. M. Meclisini Vüzera Kubbesi addetmesin. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlarım; demiştim ki, örfi idare kurulduktan sonra artık icranın asayişe taallük eden, zabıtaya taallük eden salâhiyetleri, örfi idarenin askerî idarenin emrine geçer. Bu eihet Anayasamızın 86 nci maddesinde, Örfi İdare Kanununun 2 nci maddesinde sarîh olarak ifade edilmiştir. Bu hususu biraz sonra arz edeceğim.

Yüksek Meclis Demokrat Parti iktidarı devrinde bir kerre daha örfi idare ilân etmiştir. Örfi idarenin ilânından itibaren, bu memleketin asayişe mütalâa icrada mevcudolan salâhiyetler Örfi İdare Kumandanına geçtikten sonra bu salâhiyetlerin ve onun icabı olan mesuliyetlerin

vegâne idarecisi örfi idare kumandanı olmak lâzımdır. (Soldan, ders mi veriyorsun, sesleri) Naçiz kanaatlerimi arz etmekten başka kimseye ders vermek hatırımdan bile geçmez ve her arkadaşımı kendimden daha bilgili ve tecrübeli adederim. Gayem sadece bu hakikatleri bir sefer daha hatırlatmak ve - nedense bugün İdare Âmirleri samiini almamışlar - hiç olmazsa matbuat vasıtasıyla efkârı umumiyeye görüşlerimizi ifade etmekten ibarettir. (Soldan gürültüler; sağdan onlar polis, gazeteci değil, sesleri) Örfi idare kurulduğundan itibaren örfi idare sadece onu teşkil ve vazifelendirmiş olan Hükümetin murakabesinde ve Hükümet murakabe yoluyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin murakabesi altındadır. Aynı zamanda örfi idare kazanın da murakabesi altındadır. Çünkü, Anayasanın 51 nci maddesi sarıhtir. Örfi idare tasarrufları ve kararları da bilûmum idari kararlar gibi Devlet Şûrası tarafından iptal edilebilir, Devlet Şûrasına bu hususta bir tazminat dâvası açılabilir.

Demim arz ettim, 1950 den beri örfi idarenin ikinci tecrübesini yapıyoruz. Geçen sefer örfi idare 6 - 7 Eylül hâdiseleri zamanında kurulmuştu. 6 - 7 Eylül hâdiselerinin sebeplerini müsebbiplerini bulmak iddiasıyla kurulan örfi idare müsebbipleri bulmuş mudur? Bugüne kadar Meclise getirmiş midir? Nihayet Dahiliye Vekili Bütçe Encümeninde ifade etti ki, 6 - 7 Eylül hâdiselerinin mesulü bir ruh imiş, ruh...

Arkadaşlar, örfi idare kanun esaslarına uygun olarak kurulur. Her bölgede ayrı ayrı kumandanların bulunması iktiza ederken birinci örfi idare ilânında hepsi bir kumandanın idaresine verilmişti nedense bu sefer Hükümet böyle tek kumandan teklif etmemektedir. Örfi İdare Kanunu, mutlaka Kor. Kumandanlığı yapmış olan bir kumandana bu idarenin tevdiini âmir olduğu halde geçen defa bir tuğgenerale tevdi edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, geçen örfi idare birtakım salâhiyet ve yetki dışı tasarruflarda bulunmuştur ki, bunlar örfi idareyi aşmıştır. Bu defa örfi idarede yine birtakım haksız ve kanunsuz tasarruflara gidilmemesi için hatırlatmaya mecburum. Örfi idarenin salâhiyet ve vazife mevzu ve sahası tahdit ve kayıt altına alınmıştır.

Arkadaşlar, geçen defa örfi idare kumandanlığı iktisadi zorluk yaratacak mahiyette yayın-

ları yasak etti. Geçen defa, Meclis müzakerelerinin heyecan uyandıranlarının neşrini meneden kararlara rastladık. Hiçbir zaman örfi idare teşri vazifelerine müdahale edemez. Teşri haklarına müdahale edemez. Örfi idare, icranın zabita ve emniyet dışındaki sıfat, salâhiyet ve vazifelerine müdahale edemez. Geçen sefer örfi idare gazete kapattı. Hakkıdır. Niçin bir «Çetin İmtihan» adlı bir başmakale hem Ulus, hem Milliyet, hem Tercüman'da çıktı. Ulus müebbeden kapandı; Tercüman ve Hürriyet 15 er gün kapandı; Milliyet hiç kapanmadı. Örfi idare kıstaslarında âdil olmak, kanun içinde kalmak ve kanunu siyyanen tatbik etmek mecburiyetindedir.

Arkadaşlar, bunları iraceden maksadım, iradei milliyeyi temsil etmekte olan teşri vazifelerine müdahale etmemesi lüzumunu belirtmektir. İcranın bir kısım salâhiyetlerini teffiz ettiği örfi idarenin yetkilerinin hudutlarının muayyen olması lüzumunu, sarîh olmasının lüzumunu arzdan ibarettir. Şimdi daha henüz kurulduğundan itibaren yeni Örfi İdare Kumandanının birtakım tebliğlerine rastlandı. Şahsım adına konuşuyorum, mütalâalarım tamamen şahsıdır. Örfi İdare Kumandanı gazetelerin çıkmamasını emredebilir; ama gazetelere siyah başlıkla çıkamazsın kırmızı başlık kullanacaksın diye emreder. (Soldan, eder sesleri) Eder diyen arkadaş bunu hukuki bakımdan gelir izah eder. Dahası var. Örfi İdare Kumandanı bir emir daha veriyor. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri Kanununa muhalefet edilmeyecek, doğru, toplanılmıyacak, bu da doğru. Sıfatı her kim ve ne olursa olsun. (Soldan, «bu da doğru» sesleri) Sıfatı her kim dediniz mi, Türkiye Büyük Millet Meclisi âzalarının sıfatları akla gelir. Bu âzalar tamamen teşri vazifenin içindedirler ve teşri vazifeleri nispetinde Örfi İdarenin salâhiyetleri dışına çıkar. (Soldan, «o o o» sesleri). Çünkü, bakın arz edeyim; B. M. Meclisi müstemiren hali içtimadadır. Hepiniz hatırlarsınız günler oldu, gece sabahlara kadar çalıştık. Ankara'daki Örfi İdare Kumandanı gece yasağı verecek ve ben gece Meclise gelececeğim, bu olmaz. Örfi İdare teşri faaliyete tecavüz edemez. Nasıl benim Mecliste bulunmam, rey vermem bir teşri vazife ise, benim intihap dairemde seçmenlerimle temasım da teşri bir vazifedir. Örfi İdare Kumandanı buna müdahale edemez arkadaşlarım. (Soldan; gürültüler, «eder» sesleri)

Sonra, B. M. Meclisi âzasının masuniyeti teşriyeleri icranın elinde olan salâhiyetlerden değildir. Bu bakımdan ancak örfi idare, Hükümetin asayiş ve emniyete mütaallik olan salâhiyetlerini kullanır, ama B. M. Meclisi âzasının masuniyetine el uzatamaz. Bu bakımlardandır ki, örfi idare, komisyonlar marifetiyle kurmaya çalıştığınız rejimden daha kanunidir. Örfi idarenin teessüsünden itibaren iki gün evvel tesis etmiş olduğunuz heyetlerin salâhiyeti ortadan kalkar, onlara verdiğiniz salâhiyetler bugünden itibaren askerî idarenin elindedir. Yüksek Meclisiniz bir örfi idareyi kabul ettikten sonra onun salâhiyetlerini tevsi etmek, ona yeni vazifeler vermek Yüksek Meclisinizin yetkisi dâhilinde değildir. Hukukun, anlayışı budur. Bu hususta bir misal vereceğim; kaza belediye reisi intihabı yapılır, onun tasdikı vilâyete aittir. Vali o belediye reisinin reisliğini tasdik etti mi, valiyi mürakabeye yetkili olan Dahiliye Vekili bu tasdikı bozamaz. Valiyi değiştirir. Vali üzerinde kesin tasarrufta bulunabilir ama, valinin tasarrufiyle kesinleşen muameleye dokunamaz. Örfi İdare Kanununun 2 nci maddesi; örfi idare şunları şunları yapar ve ayrıca kendisine icranın teffiz etmiş olduğu salâhiyetlerden geriye kalan salâhiyetleri için de ittihaz ettiği tedbirleri icra eder. Fakat arkadaşlarımız örfi idarenin vazifeleri bu suretle kanunen musarrahtır, ve bu hududu tecavüz edemez. Bu itibardır ki, teşriî organların vazife ve salâhiyetlerine ve onların sıfatlarına dair emir ve nehiyeler ısdar edemez.

Arkadaşlarımız; örfi idareyi kabul ettiğimiz andan itibaren o bölgede asayiş ve huzurdan doğrudan doğruya örfi idare mesuldür. Buna rağmen dün Tahkikat Komisyonunun bâzı tevkifler yaptığını haber aldım, İstanbul'dan celbedilen C. H. Partisi idarecilerinden Cemal Yıldırım (Soldan, «Aaa, aaa» sesleri) ve Ankara'dan bir derginin yazarlarından Kurtul Altuğ dün bu komisyonun kararı ile tevkif edilmişlerdir. Hüseyin Ortakçioğlu'ya sormak isterim. Hani bu komisyonun kazai salâhiyetleri yoktu; hani bu komisyonun vatandaş hürriyetini ortadan kaldırma yetkisi yoktu? Bunun adına tedbir mi dersiniz? Böyle şey olmaz arkadaşlar. (Sağdan, bravo sesleri) Hem de tevkif edilenlerin ailelerine haber dahi verilmemiş ve hiçbir kimseye tevkif edildiği bildirilmemiştir. Tahkikat Komisyonunun telefonu yoktur, müracaat imkânı

yoktur. Gece saat 23 ten sonra ancak aileleri ve yakınları ceza evlerini arıyarak örfi idareye telefon ederek çocuklarının tevkif edildiklerini öğrenebildiler. Ancak o satten sonra hapsaneyeye yatak götürebildiler. İşte bu kapalı, gizli ve âleniyetten uzak bir rejimdir. Umarım ki, örfi idare bu kabil kanunsuzlukların kapanması demek olacaktır, bu kabil kanunsuzlukların ortadan kalkması demek olacaktır.

Arkadaşlarımız, keyfi ve kapalı rejim idaresi dedim, Anayasa dışı bir rejim tesisi gayretleri dedim. Evet hakikaten bu gayretlerdir ki, dün İstanbul'da ve bugün Ankara'da vatandaş kanının akmasının sebebi olmuştur. Bençe örfi idare talebine sebebolan hâdiselerin mesulü ve dökülen kanların müsebbâbi, mâsum vatandaşların kaatili Hükümettir, Demokrat Partidir. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) (Soldan, şiddetli gürültüler)

REİS — Nüvit Bey, beyanlarınızda dikkatli olmanızı rica edeceğim. Bu şekildeki beyanlarınız Riyasetçe kesilmeye mahkûmdur. Lütfen beyanlarınız üzerinde gayet hassas ve Riyasetin müdahalesine imkân vermeden konuşunuz. Büyük bir sükûnetle devam etmenizi rica ederim.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarımız, sözlerimi hulâsa ediyorum, şahsi görüşüm odur ki, bu hâdiselere ve bundan sonra belki olabilecek daha fecî hâdiselere sebebiyet vermemek için bu Hükümet çekilmelidir. Kanunlara, Anayasaya, insan haklarına riayetkâr bir Hükümet kurabilirsiniz, Demokrat Partili mebus arkadaşlarımız, böyle bir Hükümet kurabilirsiniz. Teklif edilen örfi idareye lüzum kalmamasının, sıkı ve fevkalâde tedbirlere lüzum kalmamanın tek çaresi Hükümetin çekilmesidir ve Anayasaya, kanunlara ve insan haklarına riayetkâr bir Hükümetin kurulmasıdır. (Sağdan, şiddetli alkışlar)

REİS — C. H. P. Grubu adına Avni Doğan,

REİS — C. H. P. Grubu adına Avni Doğan.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Muhterem arkadaşlarımız; Hükümetçe İstanbul ve Ankara'ya muhassır olmak üzere örfi idare ilân edilmiş ve bu karar tatbik mevkiine konarak dünden itibaren örfi idare komutanları vazifelerine başlamışlardır. Bu fiilî durum, şimdi Meclisin tasdikine arz edilmiştir.

Kuruluşundan bugüne kadar bütün Tür-

kiye Büyük Millet meclisleri, hattâ en karanlık, buhranlı anlarında bile, çok yüksek vatanperverlik duygularının isabetli kararların kaynağı olmakta devam etmiş, haysiyet ve şerefli durumunu muhafaza etmiştir.

Türk milleti bununla daima iftihar edecek ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin millî tarihinin en şerefli sahifelerinde yer alacaktır.

Hâdisenin mahiyeti ve ehemmiyeti ne olursa olsun, bu milletin göz bebeği olan Türk gençliğinin temiz kanı, ahlâk ve vazife hislerinden uzak ellerle, akıtlmış bulunmaktadır.

Hükümetin burada durum hakkında izahat vermesini beklordük.

Arkadaşlar, örfî idarenin kurulması, mâsum vatandaşların vicdanında zerre kadar endişe yaratmamıştır, yaratmaz da. Çünkü örfî idare, Türk Anayasasından salâhiyet ve kudretini alan geçici bir hukuk düzenidir. Örfî idarenin bahsettiği fevkalâde salâhiyetleri kullanacak olan Türk Ordusuna mensup askerî âmirî adlilerin, askerî mahkemelerin ve orduya mensup kumandanların, salâhiyet ve kökünü Türk Anayasasından alan bu milletin gözbebeği gibi hümet ve sevgiyle bağlı olduğu bu askerî idarenin millette yarattığı emniyet ve itimat, âzalarının hepsi siyasi parti mensubu olan ve kendi partilerinin grup kararlarına itaatle mükellef olan her hangi bir kurulunkinden bin kat daha fazladır. (Sağdan şiddetli alkışlar)

Askerî âmirî adliler, askerî mahkemeler, her hangi siyasi partinin tesirinden uzak ve mensub oldukları şerefi meslekin mukaddes ananelerine bağlı insanlardır.

HÜSEYİN FIRAT (İcel) — Şüphe mi ediyorsun Avni Bey?..

REİS — Karşılıklı konuşmayın efendim. Müdahale etmeyin Hüseyin Bey.

AVNİ DOĞAN (Devanla) — Asla şüphe etmedim ve etmiyorum. Orduda 7 sene Yedeksubay olarak, Çanakkale'de, Erzurum'da, Medine'de vazife gördüm. (Soldan şiddetli gürlütüler, «Hepimiz yaptık» sesleri.)

Arkadaşlarım, Türk Ordusu, tek parti devrinde dahi şu veya bu partinin değil, Büyük Türk Milletinin Ordusu olmuştur. (Soldan «Daima öyle olacaktır» sesleri) Bu itibarla yukarıda söylediğim gibi örfî idarenin kuruluşu-

nu mâsum Türk vatandaşlarının emniyetinin tam bir teminatı olarak kabul ediyoruz. Türk Anayasasının dışında ve onun hükümleriyle taban tabana zıt şartlar ve muallâf usullerle tevhiz edilmek istenilen bir encümen bütün bu saydığım haslet ve evsafa mahrumdur. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

Hikmeti vücudunu Türk Anayasasından almıyan ve âzaları iktidar partisinin siyasetçilerinden terekükübeden bir heyetin, Devlete aidolan âmme kudretlerini, hususi maksatları uğruna bir vasıta olarak kullanması, açıktan açığa Anayasa hükümlerine bir tecavüzdür. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.)

Demokratik idarelerde vatandaşın siyasi hak ve hürriyetleri karşısında, Devletin haiz olması gereken âmme kuvvetleri bir zümrenin veya bir siyasi partinin hesabına kullanılmaya başlandığı andan itibaren âmmenin sükun ve emniyeti, adaletin istiklâli, memleketin huzur ve sükun ortadan kalkar. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) Hiçbir iktidar kendisini, millet ve Devlet farzetmek hakkına malik değildir. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, yurtda adaletin ve milli huzurun başta gelen teminatı hürriyettir. Düşünme, yazma, toplanma hürriyeti ve emin bir seçim teminatına malik olmıyan memleketlerde, kanunların şekli ne olursa olsun, demokratik bir nizamın varlığından bahsedilemez. (Soldan, «Sizin zamanınızda» sesleri) Tarih hükmünü verir.

Anayasamız Örfî İdarenin ilân salâhiyetini İera Kuvvetine vermiş ve kurulan örfî idare salâhiyetlerinin tâyin ve tahdidini ve bu salâhiyetlerin murakabesini Büyük Millet Meclisine tevdi eylemiştir. Şu halde bu fevkalâde salâhiyetleri kullanacak olan İera kuvvetinin tutumuna, Adnan Menderes Hükümetinin şimdiye kadar Hükümet olarak icraat ve tasarruflarına bakarak, asla güvenimiz yoktur. (Sağdan, bravo sesleri) (Soldan, «güveninize ihtiyacı yok» sesi)

İktisadi refah adı altında Türk Milletinin siyasi hak ve hürriyetleri elinden alınarak kendi nüfuz ve kuvvetini devam ettirmek isteyen bir idare milletçe asla affedilemez. (Sağdan, bravo sesleri)

Türk Ordusunun memleketin asayişini ve milletin emniyetini sağlayacağına zerre kadar

şüphe etmeyiz. Ancak Örfi İdareyi salâhiyetlendiren Hükümetin derhal çekilmesi bu huzur ve emniyetin ilk şartıdır. (Sağdan, bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Bundan sonra Büyük Millet Meclisine düşen... (Soldan, gürültüler)

REİS TEKELİ (Adana) — Ceza versenize Reis...

REİS — Şu anda zatiâlinize verilmediğine göre müdahaleniz yersizdir.

REİS TEKELİ (Adana) — Verdiniz.

REİS — Hangi hallerde ve ne zaman ceza verileceğini Riyaset takdir eder. Her şeyden evvel sükûnu muhafaza etmek Büyük Millet Meclisinin muhterem âzasının vazifesidir. Buyurun beyefendi, devam edin. Gürültünün nereden geldiğini de vicdanlarımızın takdirine terk ediyorum.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Bundan sonra Büyük Millet Meclisine düşen en âcil, en mukaddes vazife, her türlü siyasi düşüncenin, hususi tertiplerin dışında kalacak yeni bir Hükümetin kurulması olacaktır. (Soldan gülüşmeler, bravo sesleri)

SOLDAN BİR MEBUS — Yeni bir liste yap, ver.

AVNİ DOĞAN (Devamla) — Bizim gücümüz yetmez. Türk Milleti bütün ümitlerini Meclise ve ekseriyet partisinin kararlarına bağlamıştır. Anayasa dışı her türlü tasarruf derhal iptal edilmelidir, millet bunu beklemektedir. (Sağdan, bravo sesleri) İçinizden hak ve hürriyetlere hürmetkâr yeni bir Hükümetin kurulması memleketin muhtacolduğu huzurun ilk teminat şartıdır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) (Soldan, gürültüler) Son söz olarak temennimiz, Allah memleketimizi her türlü kötü tecavüz ve Anayasa dışı tasalluttan korusun. (Soldan, «tahriklerden de korusun» sesleri, gürültüler) Ve milletin muhtacolduğu her türlü huzur ve sükûna kavuşturursun dileğinden ibarettir. Kararımız, reyiniz, milletin huzuruna ak yüzle çıkmanın bir beratı olacaktır arkadaşlar. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Samet Ağaoğlu. (Soldan; bravo, sesleri, alkışlar)

SELİM ERENGİL (İstanbul) — Reis Bey, bu arkadaşımız Samet Bey kürsüye gelirken kendisine (Hırsız) dedi. (Soldan ve Sağdan; gürültüler)

REİS — Lütfen yerlerimize oturalım. Süleyman Çağlar Bey susunuz, lütfen!.. Riyaset vazifesini görecektir; herkes yerini alsın.

T. B. M. M. nin muhterem âzası, müzakere-lerin sükûnetle devamı için her iki gruba men-sup hâtiplere müdahale edilmemesi ve lisan nezahati dışında beyanda bulunulmaması şarttır. Şu anda Samet Bey gelirken kendisine (hırsız) denmiş. Söyliyen arkadaş söyledim der, söylemezse mesele yok. Hırsız diyen kim, efendim?

MEHMET ALİ CERİTOĞLU (Ankara) — Ben dedim.

REİS — Şimdi, arkadaşımız ifadesini teyid etmiş bulunuyor. Bir mebusun bir mebusa hakareti, takbih cezasını müstelzimdir. Kendisinin şu anda izahat vermek hakkı vardır, istiyor musunuz?

MEHMET ALİ CERİTOĞLU (Ankara) — Hâyr.

REİS — Takbih uzasını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Samet Bey.

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Çok muhterem arkadaşlarım. Sözlerime başlarken her şeyden önce Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir âzası olarak, 10 seneden beri Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir uzvu sıfatıyla çeşitli mevzularda bu kürsüye çıkmış bir insan olarak memleketimizin iki büyük şehrinde Örfi İdare ilânı gibi zaruri, fakat acil bir kararı, müdafaa etmenin bende yarattığı üzüntüyü arz etmek isterim. (Soldan; uğultular.)

İç politika münakaşalarının günün birinde İdarei Örfiye ilânına Hükümeti mecbur edecek kadar gerginleşmemesi lâzımdı. Yazık ki, getirilmiş bulunmaktadır. Bu hâzin bir mânzardır, arkadaşlar. (Sağdan; gürültüler)

REİS — Hatibi sükûnetle dinliyalım, arkadaşlar.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Bu noktayı böylece tesbit ettikten sonra, demin kürsüde İdarei Örfiye teklifinin aleyhinde bulunan muhalefetin iki hatibinin hem kendi sözlerinde, hem de birbirlerine karşı baştan nihayete kadar tezat halinde olduklarına işaret etmek isterim. Nüvit Yetkin diyor ki; «Bizim Örfi İdareye itimadımız vardır, muhterem Türk Ordusunun geçici bir zaman için iki şehrin idaresi-

ni eline alacak olan kumandanlarına itimadımız vardır.» Fakat bu sözlerin hemen arkasından yine, muhterem kumandanlar tarafından idare edilmiş eski bir İdarei Örfiye tatbikatından şikâyet etmek suretiyle tezat içine düşüyor. Bu kadarla da kalmıyor. Daha jün ilân edilmiş İdarei Örfiyenin ilk kararlarını tenkid ederek tezat çukurunu derinleştiriyor. (Gürültüler) Şimdi soruyorum, Örfi İdareye itimadınız var mı, yok mu? (Sağdan; var, sesleri) Efendiler, bu tezatlar gözlerden kaçmamış bulunmaktadır. İşte Avni Doğan'ın kürsüye çıkması arkadaşımı düştüğü bu tezat girdabından kurtarmak içindi. Bu gayretle grupu adına buraya koştı ve ötekinin sözlerini (Gürültüler) düzeltmeye çalıştı.

AVNİ DOĞAN (Ankara) — Asia.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Ve bu sefer Avni Bey, Hükümete itimatları olmadıklarını ve sırf bunun için onun idaresi altında bulunan Örfi İdareye itimatları olamayacaklarını beyan etti. (Sağdan, doğru, doğru sesleri) Fakat bu da tezatın tâ kendisidir. (Soldan, bravo sesleri)

Bir diğer tezada daha işaret edeceğim. Yine Nüvit Yetkin diyor ki, «İstanbul'da vahim hâdiseler olmuştur.» Demek vahim hâdiseler olduğunu kabul ediyor, Anayasanın 86 ncı maddesinde tarif edilen hâdiselerin vukuunu kabul ediyor. (Sağdan, siz seboldunuz sesleri) Bunun mesulü sizsiniz, diyorlar. Bunu biraz sonra açıklıyacağım. Ancak, bir an için mesul siz veya biz olalım, İdarei Örfiye niçin geliyor? Vahim hâdiseler olduğu için. O halde, İdarei Örfiyenin aleyhinde bulunamazsınız. Çünkü vahim hâdiseler olduğunu siz de söylüyorsunuz. Bunun sebepleri üzerine birazdan geleceğim. Ben evvelâ hatiplerin şu fikrî tezatlarına işaret etmek lüzumunu hissettim.

Kendilerinin dediği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Türk Milletinin ehemmiyetli bir günündeyiz. Bugün, bu kürsüye çıkanlar düşünce mantığı içinde bulunmak mecburiyetindedirler; sözlerini çok iyi düşünmek mecburiyetindedirler. Yarın zabıtlar yeni nesillere intikal edecek ve bu tezatlar onların gözlerine çarpacaktır. Ve gelecek nesiller asıl kusurlu olanları bu tezatlarla da teşhis edebileceklerdir. (Sağdan, gürültüler)

Tahlilime devam ediyorum : Bir yandan di-

yorlar ki, «Örfi İdare, siyasi partilerin mutlak şekilde tesirinden âzadedir. Askerlerimiz şimdiye kadar olduğu gibi, şimdiden sonra da hiçbir siyasi partinin nüfuz ve tesiri altında kalmıyacaktır.»

Öyledir, yüzde yüz bu sözde beraberiz. Türk Ordusu hiçbir zaman iç politikanın tesiri altında kalmamıştır ve kalmıyacaktır. (Soldan, bravo sesleri ve alkışlar) Mademki böyledir, mademki bu hakikati ağızınızla itiraf ediyorsunuz; o halde niçin Hükümetin istifasını talebetmek gibi dehşetli olduğu kadar gülünç bir tezatın içine bir defa daha düşüyorsunuz? Hükümet bir heyeti siyasiyedir. Kumandanların bu heyeti siyasiyenin tesiri altında kalmıyacaklarını söyledikten sonra Hükümetin istifasını talebetmek fikir ve düşünce sakathğının en kabası, en komiği değil midir? (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu tezatlara işaret etmenin faydası şudur : Muhalefet, Hükümetin getirmiş bulunduğu Örfi İdareyi münakaşa mevzuu yaparken bu derecede açık tezatlara niçin düştü? İşte bu halin ruhi sebeplerini aramak lâzım. Şeflerinin bir zaman bu kürsüden söylediği bir sözü hatırlıyorum. Jestler yaparak, büyük işaretlerle, sesine mümkün olduğu kadar trajik bir ton vererek ve dudaklarını ısıra ısıra bize demişti ki; «Siz suçluların telâşı içindesiniz.» (Sağdan, doğru, doğru sesleri) Evet efendiler, işte şimdi siz suçluların telâşı içindesiniz! (Soldan, bravo sesleri) Bu fikrî, düştüğünüz bu fikrî tezatlar, bu mantık ve fikir eğrilikleri bu telâştan doğuyor. Suçlu olduğunuz için telâş ediyorsunuz. (Sağdan, gürültüler, siz telâş ediyorsunuz, sesleri) Bir yandan Türkiye'nin iki büyük şehrinde, Ankara ve İstanbul'da idareyi eline alacak olan Örfi İdare kumandanlarına itimatlarımızı ifade ederken, öbür tarafta bunu yüzde yüz reddeden sözleriyle, hakikaten muhterem, âdil kumandanların suçlarımızı tesbit etmesi ihtimalinden korktuğunuzu gösteriyorsunuz. (Sağdan, korkumuz yok, yüzümüz açık sesleri)

Nüvit Yetkin üniversite muhtariyetini de eline aldı, «Sizin çıkardığınız üniversite muhtariyeti» dedi, «Muhterem, aziz, vatanperver Türk gençliği» dedi. Yerden göğe kadar beraberim,

muhterem, heyecanlı, dedikleri gibi, Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği, etmeye lâyık Türk gençliği. Bugün bu Türk gençliğinin, çok küçük bir kısmında birtakım asayiş bozucu hareketler varsa bu da yine sizin günahlarınızın bir neticesidir. (Sağdan, şiddetli gürültüler)

REİS — Sükûnetle dinliyelim, hatibi takibetmek mümkün olmuyor.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — İstanbul Üniversitesi.. (Sağdan, gürültüler)

REİS — Arslan Bora, Ferda Güley, ikinci ihtarı veriyorum.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, İstanbul Üniversitesi on beş yirmi bin öğrencisi bulunan büyük bir üniversitedir. Dün İstanbul'da cereyan eden hâdiseler ise iki, üç, dört bini geçmiyen (Sağdan, yüz bin sesleri), iki, üç, dört bini geçmiyen, içinde birtakım serseriler.. (Sağdan, serseri sensin sesleri)

REİS — Bu hal mütemadiyen devam ederse Riyaset vazifesini yapamıyacaktır, beyanlar anlaşılmıyor..

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Şu veya bu maksatla (Sağdan, bağırılmalar, şiddetli gürültüler) kalabalığa karışmış binlerce insanı ayırırsanız üç beş bin kişilik kalabalık içinde Türk gençliğini temsil edenlerin adedi üç yüz beş yüz kişiyi geçmeyecektir. (Sağdan, çok şiddetli gürültüler, bağırılmalar, sıra kapakları vurmalar.)

REİS — (Gürültüler arasında) Sükûneti muhafaza edin beyler. Mütâaddit ihtarlarıma rağmen Ferda Güley Bey, devam ediyorsunuz. İki ihtar almış bulunuyorsunuz. Bundan sonraki hareketiniz takbihe tâbidir. Sükûneti muhafaza etmenizi rica ederim. (Sağdan, şiddetli gürültüler) (Bağırılmalar) İmirzalı Bey, birinci ihtar, Ali Yeniaras birinci ihtar. (Gürültüler)

Ali Bey, size ikinci ihtarı veriyorum. (Sağdan, şiddetli gürültüler)

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, (Sağdan, şiddetli gürültüler, sözüntü geri al sesleri) sükûnetle dinleyin, anlam ne söylediğimi. Şimdi bir not aldım, diyor ki: «Kullandığımız, serseri kelimesini tavzih edin.» Gürültünüzün sebebi bu işe, sözlerimi tekrar ediyorum: Dedim ki, dün İstanbul'da toplanmış bulunan 2 - 3 bir kişiyi anasına ayırırsak bunların içerisinde belki 400 - 500

kişi hakiki üniversite talebesi idi. Buna mukabil elbette kalabalığın arasında, bu çeşit topluluklara katıldıkları her zaman görülen yüzlerce serseriler, mürteciler, yağma heveslileri de bulunuyordu. Hattâ kökü dışarıda olan zararlı sistemlerin tahrikçileri de vardı. (Sağdan, gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım, üniversite muhtariyetinden bahsedildi.

Ben Yüksek Meclisinize şu hakikatı açıklayayım; üniversite muhtariyeti iki türlü ihlâl edilir. Maddeten ihlâl edilir, mânen ihlâl edilir. Size haber vereyim ki, muhterem arkadaşlar, muhalefet üniversite muhtariyetini mütemadiyen mânen ihlâl etmektedir. (Sağdan, gürültüler)

Size bunun son misallerini bugünkü Ulus gazetesinden vereceğim. Ulus gazetesinde, profesörlerin derslere girmedikleri, evvelki gün Bütük Millet Meclisinde çıkan kanunu protesto etmek maksadiyle derslere girmedikleri yazılıyor. Bu haberi profesörler tekzibetmektedir. Bu haberin yalan olduğunu haber veriyorum. (Sağdan, gürültüler) Yalandır bu söz.. (Sağdan, gürültüler, sen yalan söylüyorsun, sesleri) Görüyor musunuz daha dün üniversitenin muhtariyetini nasıl ihlâl etmişlerdir? İki üç profesörün, asla haberleri olmadığı halde, derse girmeyeceğiz, biz ders vermeyeceğiz demedikleri halde, Ulus gazetesi isimlerini yazmak suretiyle, bunlar derse girmemişlerdir, B. M. Meclisini protesto etmişlerdir, diye yazmıştır. Üniversite muhtariyetini ihlâl eden sizsiniz efendiler. (Sağdan, gürültüler)

FERDA GÜLEY (Ordu) — Üniversite muhtariyetine tecavüz eden sensin biz değiliz. Sen ihlâl ediyorsun.

REİS — Müsaade buyurunuz efendim, T. B. M. Meclisinin muhterem âzası Riyaset büyük bir müsamaha ve sabırla sükûneti muhafaza etmek için her iki gruba da gereken ihtarları yapmaktadır. Şu anda Ferda Güley arkadaşımıza iki ihtar cezası verildi. Fakat kendisi sükûneti bozmakta devam ediyorlar. Bu hareketleri takbih cezasının tatbikini müstelzimdir. İzahat vermek için lütfen kürsüye buyurun Beyefendi.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Muhterem arkadaşlarım, Samet Ağaoğlu arkadaşımız konuşmasında, Grupumuz adına konuşan arkadaşımıza

cevap verirken Üniversite mutariyetine Demokrat Partinin hürmet ettiğini, bizim partimizin hürmet etmediğini, aksine tecavüz ettiğini ifade etti.

REİS — Ferda Bey, Ferda Bey burada esas hakkında konuşmak hakkını size vermiş değilim. İki defa ihtar aldınız. Takbihe geçeceğim. Şimdi zâtîalınız bu hareketlere devam edip etmiyeceğiniz hususunda beyanda bulunacaksınız, o kadar.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Muhterem arkadaşlar ben hatibin (Siz üniversiteye tecavüz ettiniz) demesine mukabele etmekten başka bir şey yapmadım. (Soldan gürültüler) Bundan dolayıdır ki ben kendimi burada müdafaa ediyorum. Neden dolayı, hangi sebeple oturduğum yerden söyledim, (Biz üniversiteye hürmetkârız. Siz hürmetkâr değilsiniz) sözünü izah etmem lâzım. Ben, nasıl başka türlü müdafaa ederim kendimi? (Soldan, gürültüler) Arz ediyorum, evvelâ son sözümü...

REİS — Osman Kavrakoğlu size 1 nei ihtar veriyorum.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Bana ceza verilmesine sebeb olan son sözümü izah edeyim. Üniversite Rektörü Ord. Prof. Çok muhterem Sıddık Sami Onar'ı, bileğinden tutup başını, yüzünü yerlere sürüp kanatan.. (Soldan, şiddetli gürültüler) (Sağdan, şiddetli bravo sesleri) biz değiliz, sizsiniz. Demokrat Partidir.

REİS — Lütfen kürsüyü terkediniz.

FERDA GÜLEY (Devamla) — Böyle yapıyorsunuz Sizi üniversite affetmiyecektir.

REİS — Ferda Bey, kürsüyü terkediniz.

Efendim, arkadaşımıza iki ihtar cezası vermiş olmama rağmen, gürültülere devam ettiği kendi sözleriyle de sabittir. Hatip ne söylerse söylesin hiçbir Milletvekilinin yerinden müdahale etmeye hakkı yoktur. Bu sebeple arkadaşımıza iki ihtar cezası verildiği halde sükûneti ihlâl ile devam ettiği için kendisine takbih cezası verilmesini teklif ediyorum. Takbihi kabul edenler... Etmiyenler. Ufak bir ekseriyetle kabul edilmiştir. (Sağdan gürültüler)

Hakikat ne ise Riyaset onu yapar, efendim. Sükûneti muhafaza etmezseniz Nizamname maddelerini tatbik etmek Riyasetin vazifesidir.

Buyurun Samet Bey.

SAMET AĞAOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlar diyorum ki, üniversitenin muhterem

üniversitenin mânevi şahsiyetini asıl yalanlarla tahkir eden sizsiniz. Size bir başka misal daha:

Yine bugünkü Ulus Gazetesi İstanbul'da Profesör H. Naili Kubalı'nın vekâlet emrine alınması teşebbüsü karşısında Senatonun toplanarak kendisini ordinaryüs profesörlüğe çıkardığını yazdı. Bu da yalan!

Şimdi buraya çıkıp bizi üniversite muhtariyetini ihlâl ile itham eden insanların üniversitenin mânevi şahsiyetine, muhterem olan mânevi şahsiyetine hürmet ederek, onun namına söz söylememeleri lâzımgelir. (Soldan; bravo, sesleri) Bu vaziyete düşmüş olan insanlar bizi üniversite muhtariyetini ihlâl ile itham edemezler.

Muhterem arkadaşlar, Avni Doğan ve Nüvit Yetkin İdarei Örfiye ilâminin tasvibi dolayısıyla demin söylediğim tezatlar içinde boğula boğula, çabalyarak iki neticeye geldiler. Bunlardan biri, Adnan Menderes Hükümetinin istifa etmesi talebidir.

Arkadaşlar, madem ki, B. M. Meclisinde ekseriyet Demokrat Partidedir, Adnan Menderes Hükümetinin istifa edip etmemesinin takdiri yalnız ona aittir. Size aidolmayan işe karışmayın. (Soldan; bravo, sesleri, alkışlar) (Sağdan; gürültüler)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Hükümeti iskat hakkı, Demokrat Partinin değil, Meclisindir.

REİS — Müsaade buyurun efendim, Samet Bey, müsaade buyurun.

Nüvit Beyefendi, zâtîalınız konuşurken, «Gürültü oluyor, konuşamıyoruz» diye hitâbetiniz biraz evvel. Şimdi nasıl oluyor da sükûneti ihlâl ediyorsunuz?

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Hakaret ediyor, Reis Bey.

REİS — Gürültüden duyulmuyor. Sükûneti muhafaza edelim.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, konuşmalarımız bu kadar ciddi bir mevzu üzerinde olmasaydı, bu talebe alaylarla, esprilerle cevap verirdik. Nüvit Yetkin bir taraftan bağılıyor, Meclise hakaret ediyor diyor, diğer taraftan da Anayasa ihtisasından bahsediyor. Bir millet meclisinde ekseriyet kimin elinde ise (Sağdan; Kore'de Meclis istifa ettirdi, sesleri) iktidar da onundur.

(Sağdan; hakaret ediyor, sesleri) Hakaret nerede? Ama onlar eski itiyatlarının tesirinden bir türlü kurtulamamışlardır. Kendilerini hep iktidarda sanıyorlar ve devlet içinde devletiz diyorlar. İşte Hükümetin istifa talebi de bu alışkanlıkla ağızlarından çıkıyor.

Tahkikat komisyonlarına verilmiş bulunan yetki dolayısıyla de yine birtakım sözler sarf edildi. Mademki, Örfi İdare kurulmuştur. Artık bu komisyonun sebebi hikmeti kalmamıştır, diyorlar. Hayır arkadaşlar, Örfi İdare memleketi geçici bir zaman için kendilerinin de dediği gibi, sıkı bir kanun rejimi altında idare edecek olan bir âmme müessesesidir. Buna mukabil T. B. M. Meclisinin dün kurmuş bulunduğu Tahkikat Encümeni bu memleketin siyasi hayatını değil bir ay, altı ay, bir sene, on seneden beri mütemadiyen tehlikeli bir şekilde karıştırmış bulunan siyasi faaliyetlerin gizli köklerini arayıp bulmak için kurulmuştur. (Sağdan; şiddetli gürültüler) (Soldan; bravo, sesleri, alkışlar) Örfi İdare ile arasında dağlar kadar fark vardır. Birinin gölgesine sığınarak diğerine hücum etmeyiniz. T. B. M. Meclisi Tahkikat Encümeni kanunun kendisine verdiği salâhiyetlerin hudutları içinde vazifesine salâbetle devam edecektir. Hiçbir hücum bu salâbeti en ufak bir gevşemeye götürmeyecektir. (Soldan, bravo, sesleri, alkışlar)

Şimdi gelelim bir başka noktaya. Nüvit Yetkin mütemadiyen «Çıkardığımız kanun gayrimişru kanundur» demektedir. Muhterem arkadaşlarım, bir yandan Türkiye Büyük Millet Meclisine hürmet ediyorum, diyerek, resmî gazetelerinde boyanat veren şeflerinin ağızından Türk efkârına hitabederken; diğer taraftan 10 - 15 günden beri durmadan Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kararlara, yaptığı kanunlara gayrimişru demek suretiyle Büyük Millet Meclisine en büyük hakareti yapmaktadırlar. (Sağdan, «Anayasaya aykırı» sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti aleyhine devamlı bir şekilde vâkı tahrıkların neticelerini dün gördünüz. Memleketin en büyük merkezinde binlerce insan ile zabıta kuvvetleri çarpıştı. Bu sabah Ankara'da aynı hâdiseler oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi kendilerinin de dediği gibi, Türk milletinin en mukaddes varlığıdır. Onun meşruiyeti üzerinde söz söylemek değil, gönüllerde, vic-

danlarda, dînağlarda ufacık bir tereddüt uyardırmak suçların en büyüğü olmaktan öteye vatan hiyanetinin en büyüğünü teşkil eder. (Soldan; «Bravo» sesleri, alkışlar), (Sağdan, gürültüler)

REİS — Zeki Tolunay, size birinci ihtarı veriyorum.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Bu vatan ve Türk milleti kendi içindeki her çeşit ihtilâfların, en sert ihtilâfların en korkunç ayrılıkların Türkiye Büyük Millet Meclisinin mukaddes kürsüsü önünde, mukaddes kapısı önünde kırılacağına inanmış ve bunu çok defa tecrübe etmiş bulunmaktadır. Büyük Millet Meclisinin son aylar zarfında memleketimizin iç politika çekişme ve tahriklerinin, Meclis kürsüsünde isyan istemeye kadar varan tahriklerin - bırakınız partileri bir tarafa, D. P. yi bırakınız, Halk Partisini bırakınız, ötekileri bırakınız bir tarafa, bizzat Türk milletinin maddi ve mânevi hayatı için tehlikeli bir hal almaya başladığını tesbit etmiş bulunmaktadır.

MEHMET ZEKİ TOLUNAY (Malatya) — Zamanı idarenizde, sayenizde...

REİS — Mehmet Zeki Tolunay, müdahaleleriniz devam ediyor. İkinci ihtarı veriyorum.

SAMET AĞAOĞLU (Devamla) — Türkiye Büyük Millet Meclisi her çeşit tahriklerin, içerde bir avuç insanın bir an evvel iktidara gelmek için bir kısım vatandaşlara yaptıkları tahriklerin, kökleri dışarda bulunan mezheplerin memleketimiz içinde buldukları zayıf da olsa, ufak da olsa birtakım yuvalardan istifade etmek suretiyle yaptıkları tahriklerin bu vatanı felâkete sürüklenmesine meydan vermiyecektir. Buna meydan verdiği gün memleketin en üca köşesinden en büyük merkezine kadar her vatandaşın kalbinde mukaddes ve büyük bir mefhum olarak yaşayan kendi mânevi şahsiyet ve kıymetini küçültmüş, hattâ yok etmiş olur. Ve o zaman muhalefet namına konuşan bir avuç insanın istediği meşum netice meydana çıkar. Bu olmasın, bu hale düşmiyelim diye Türkiye Büyük Millet Meclisi o kararları verdi, kanunları çıkardı. Bu olmasın, bu hale düşmiyelim diye Türkiye Büyük Millet Meclisi, Hükümetin getirdiği örfi idare kararını da elbette tasvip ve tasdik edecektir. Bu olmasın, bu hale düşmiyelim diye taa bu melûn zihniyet mahvedilinceye kadar,

(Soldan, şiddetli alkışlar) Memleketin selâmı namına ve hiçbir parti farkı gözetmeksizin, vicdanında yalnız millet ve vatanın en yüksek menfaatlerini korumak emelini yaşatarak en sıkı ve her türlü tedbirleri almaya devam edecektir. (Soldan; şiddetli alkışlar, «Bravo» sesleri) (Sağdan, gürültüler)

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Arkadaşlar; Türkiye Büyük Millet Meclisi, hâdiseleri küçümsemek imkânı olmayan, son derecede mühim ve tarihi günlerinden birini yaşıyor. Meselelerin ehemmiyetiyle mütenasip gönül ve kafa alâkası göstermek, yeminini ettiğimiz milletvekilliği sıfatının; ve milletin hükümlerlik haklarına sahibolan bu Meclise hürmetimizin şartıdır. Bu itibarla, normal günleri yaşamayan bugünkü Türkiye'de meseleler bu gürültü içinde geçtilermeden; milletvekili olmak şerefine erişmiş olan insanların idrak ve vicdanlarında, hakikatlerin tam teşhisi konduktan sonra karara varılması tabiidir. İşte ben, aklın hislere hâkim olmasını istiyerek ve milletin kaderinde hüküm verme günlerine hâs olan müşterek vakarın bir parçasını taşıyarak huzurunuzdayım.

Muhterem arkadaşlarım; Büyük Millet Meclisi olarak toptan, Türk milletinin şereflerinin ve hükümlerlik haklarının temsilcileri ve bu kürsüden yemin etmiş insanlar olarak tek tek yeminlerine, taahhütlerine sadık, Meclisten çıkan kanunlara hürmetkâr ve beynelmilel ahitlerine vefalı, hukuka müstenit Devletin temel prensiplerine en ufak bir sarsıntı getirmemek için hassas bulunmaya mecburuz. Milletin kader günlerinde cereyan eden hâdiselerin müzakeresini yapıyoruz.

MUHLİS ERDENER (İstanbul) — Biraz evvel arkadaşlarımız, gayrimeşruluktan bahsediyordu. (Sağdan; gürültüler, sus, müdahale etme, sesleri)

ABDULLAH KÖKSAL (Urfa) — Reis müdahale etmiyor, bari biz müdahale edelim.

REİS — Siz müzakerenin başından beri müdahale ediyorsunuz. Size birinci ihtarı veriyorum.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Biraz evvel Muhterem Reisimiz, şu cümleyi söyledi: «Sükûnun muhafazası Türkiye Büyük Millet Meclisinin şerefidir.» Sözlerim parlamento âdabına tamamen uygun, ama hakikatler üzerinde açık olacaktır.

Uzun olmayacaktır, sükûnetle dinlemenizi ve ondan sonra karar vermenizi rica edeceğim.

B. M. Meclisine iki yeni haber veriyorum : Biri, kardeşi kardeşe öldürttüğü anın memlekette yarattığı havaya, bütün idare elinde olduğu için vâkıf bulunan Başvekilin, Türkiye Büyük Millet Meclisine, yani milletin hükümlerlik haklarını elinde tutan en büyük Heyete izahat vermesi lâzımgelir. Halbuki şimdi şu anda radyoda Türk milletine, hâdises mesulleri hakkında peşin hüküm vermiş bulunan bir Başvekil olarak, kendileri, bir partinin mensuplarını öteki partinin üzerine tahrik etmek suretiyle nutuk vermektedir. Bu yanlıştır arkadaşlar.

Şu anda Başvekilin yeri, Mecliste olmak ve size izahat vermektir.

İkincisi; şimdi aldığımız habere göre; Ulus gazetesi, Dünya gazetesi, Akis mecmuası, Sabah postası, Demokrat İzmir gazeteleri yani müstakil veya muhalefete mensup gazete ve dergiler kapatılmıştır. (Soldan, «oh olmuş, isabet olmuş» sesleri) (Sağdan, gürültüler, «oh olmuş diyeceğine utan, utan» sesleri)

REİS — Efendim, karşılıklı konuşmalıyım.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Çok rica ederim arkadaşlar, beni dinlemek lûtfunu gösterin.

Arkadaşlarım, verilen bilgiye göre bu kapatma hâdisesinin tebliğ tarzı şöyledir : Meclisin kurduğu Eneümen kapatma kararını almış, bunu Örfi İdare Kumandanlığına bildirmiştir. Tebliği icra eden mekanizma ise Örfi İdaredir. Demek ki, Meclisin siyasi Tahkikat Komisyonu ile Örfi İdareyi beraber çalışır duruma getirmişlerdir.

Arkadaşlarım, Samet Ağaoglu huzurunuzda konuştu. Konuşmalarını şu ana hatlarda topladım :

1. İç politikada politikacılar, Hükümeti İdarei Örfiyeyi ilâna mecbur edecek hale getirmemek lâzımdı, diyor.

2. İdarei Örfiyeye itimadınız var mıdır, yok mudur? dedi.

Şerefli Türk Ordusuna ve onun muhterem komutanlarına itimadımız vardır, tekrar avdet edeceğim, bunu peşinen arz edeyim.

Hükümet icraat ve tatbikatında muhalefetin suçlu olduğundan bahsettiler ve Sayın İnönü tarafından kullanılan «Suçluların telâşi içindediniz» sözünü sarf ettiler, suçlu kim? Ve iki neticeye vardılar. İkincisini ifade etmediler. Netice şu : «Mende-

res Hükümetinin istifa edip etmemesi yalnız ekseriyet partisinin işidir, siz kendi işinize bakınız» dediler. Meclis, Hükümeti murakabe etmez mi?

Arkadaşlar, bendeniz, her vakit, bu kürsüye çıkarken Türk Milletinin en büyük mesnedi olan siyasi heyetinize; içinde bulunduğum ve adına T. B. M. Meclisi dediğimiz Büyük Heyete saygılı bulunurum. Yalnız milletvekili olarak değil; Türk vatandaşı olarak da, hayatım boyunca bunu devam ettireceğim için; bütün sözlerini bu saygımın içinde ve fakat hâdiselere tam bir neşter vurarak devam edecektir.

Arkadaşımızın ifade ettiği, Anayasanın 86 nci maddesi şudur : «Harb halinde, - bu yok - veya harbi icabettirecek bir vaziyet hudusunda, - bu da yok - veya isyan zuhurunda (Soldan, gürültüler)

MUHLİS ERDENER (İstanbul) — Tamam.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Müsaade edin.

«ve yahut vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilî teşebbüsât vukuunu müeyyit katî emârat görüldükte örfi idare ilân edilebilir.»

Bu, bizim Anayasanın 86 nci maddesi. Bilirsiniz ki hukuk anlayışında bir müessese kurulur ve bir hükme varılırken hukuki mesnedin unsurlarına intibak etmek zaruridir. «Harb hali» - elhamdülillâh - «ve harbi icabettirecek bir şey» olmadığına göre, Hükümetin mesnedi isyan olsa gerektir. Zannedirim burada birleşiyoruz.

Hâdisе nasıl olmuş; bir de onu gözden geçirelim :

İstanbul'daki hâdisе duyduğumuza göre şöyle olmuştur : Bir Anayasa hocası derse girmiş, son çıkan kanunun, Türkiye'de hukuk Devleti vasfını zedelediğini, Anayasa hukukunun bertaraf edilmesi mânasına geldiğini ve bu şartlar altında Anayasa dersine artık lüzum kalmadığını talebeye ifade etmiş ve salona terk etmiş. (Soldan, gürültüler) Müsaade edin teşhisi açıkça beraber koyalım. Ben sadece bir tarafın mensubu değilim; ben Türkiye Büyük Millet Meclisinde milletvekili olarak konuşuyorum; bu itibarla teşhisi beraber koyalım.

Bunun üzerine talebe dışarı çıkmış ve İstiklâl Marşını söylemeye başlamış. Bildiğiniz

gibi, hepiniz o sıralardan geçerken kanınız kaynardı; ve bu suretle talebe mâsum bir nümâyış yapmış.

NECDET. İNCEKARA (İzmir) — Cebinde taş da var ama.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Rica ederim, ne olmuş, talebenin cebinde daha o zaman taş yok; olsa olsa sonraki iştir o. İstiklâl marşını söylüyor ve nümâyış yapıyor. Nerede; üniversite hududunun içinde. Fakat, üniversitede her hangi bir hareket olabilir, mülâhazası ile, orada bâzı sivil emniyet memurları olmalıdır ki, hâdisе zabıtaya haber veriliyor. Zabıta jeep arabaları ile geliyor ve o tarafa, bu tarafa, kalabalığın üzerine jeepleri sürüyor. Talebenin bâzısı yere düşüyor, bâzı yaralanıyor. Buna karşı topluluk şuurunun yarattığı bir aksülâmel bu zabıtaya karşı gösteriliyor. O sırada Rektör Sıddık Sami Onar çıkıyor ve polise diyor ki; burası üniversitedir; polis buraya giremez. Üniversite teamülü, Üniversite Kanunumuz polisin, benim talebim olmadan buraya girmesine müsaade etmez. Bu mümkün değildir, çocukları ben dağıtıyorum, diyor. Bu itibarla çıkmanızı istiyorum, diyor. Üniversite Rektörünün; tıpkı bizim Reisinin bir hâdisе zuhurunda tek ağız olarak, ister istemez nasıl bir yetki tasarrufu oluyorsa, Üniversite Rektörü de o camianın başı olarak, bu ricayı yapıyor. Neticede zabıta Rektöre karşı geliyor, yumruk atıyor, adam yere düşüyor. Bir Rektör; yaşlı başlı bir ilim adamı, aynı zamanda yaralanmış. Duygularımın ifadesi olarak, hürriyet olmiyan yerde yaşanmaz, diyor. Yakalıyorlar, emniyete götürüyorlar. Şimdi düşününüz, bir Üniversite Rektörü, yaralanmış; polis tarafından götürülüyor. Bunu gören çocuklar feveran ediyorlar, arkadan gidiyorlar.. Yolda 10 - 15 kişi bir araya geldi mi sonradan peşi sıra binlerin toplanacağını tahmin edersiniz. Hâdisе polis tarafından çocukların üzerlerine kurşun atmaya kadar varıyor. Arbede büyüyor, taş dediğiniz vâkı ise, o zaman olmuştur. Bilmiyorum, tafsilâtını. (Soldan, gürültüler) Müsaade buyurun, ben nasıl konuşuyorum arkadaşlar. Bir vakanın mahallinde bir bir not tutmadım. Ben umumi olarak kulağıma gelenleri Meclise arz ediyorum. Belki burada sırasını kaybetmiş olabilirim. Dedğim gibi hâtırâ defterime vakayı takibederek not tutmadım. Bildiğimi ana hatlarıyla arz ediyorum.

Arkadaşlar, mesele büyüyor; polis tabancasını çekiyor, çocuklardan bázıları yerlere serilmeye başlıyorlar. Bundan dolayı da arbede büyüyor. Netice itibariyle köprüler açılıyor, asker müdahale ediyor. Askerin müdahalesi ânında da çocuklar dağılıyor. Bildiğim budur.

Arkadaşlarım; bu hâdisе neden çıkmıştır? Bakalım : Şimdi beni çok dikkatle dinlemenizi rica edeceğim. Şu elimdeki, Meclisin muhtıra adı altında tabettirdiği kalın kitabın bir parçasıdır. Burada 88 nci sayfanın başlığı şudur : İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Resmî Gazete ile ilân : 27 . V . 1949, Sayı : 7217. Karar sayısı : 3/9119. Bakınız burada ne deniyor : Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10.XII.1948 tarihli ve 217/111 sayılı Kararı ile kabul edilen ilişik «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» nin Resmî Gazete ile yayınlanması - Rica edeceğim arkadaşlar mesuliyet taşıyoruz - ve yayınlandıktan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması, Bakanlar Kurulunun 6.IV.1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır. İnzalar : Cumhurbaşkan, Başvekil, Heyeti Vekile. Bu, mekteplerde okutulacak, yorumlanacaktır. Türk çocukları, insan hak ve hürriyetleri hakkındaki taahhütlerimizi ezberliyecek ve bunu kendi hayatlarında temsil edecek, tatbik edeceklerdir. (Soldan, itiraz eden yok sesleri)

Şimdi bakalım bir meselenin tahlili bir cümle söylemekle bitmez. Bunlar ne imiş, bakalım :

«İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun; hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevk eden vahşiliklere sebeb olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahibolacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilân edilmiş bulunmasına, insanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmasına, zaruret olmaktadır.» Ve devam ediyor :

«Üye devletler, - biz de dâhiliz - Birleşmiş

Milletler Teşkilâtıyla iş birliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyaca gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhütmüşlerdir.» Neyi? Arz ettiğim esasları. «Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıki taahhüdün yerine ketirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, - şimdi biz de içindeyiz - öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmek ve bunların fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini temin için bu beyannameyi kabul ve ilân etmiştir.

Arkadaşlarım; böyle bir meseleyi genç yaşlarınızı, idealist yaşlarınızı hatırlıyarak kıymetlendiriniz. İnsan hak ve hürriyetlerini korumayı, Büyük Millet Meclisi, beynelmilî taahhütte bulunarak, bu gençlere okullarda telkin ettirmiş; hakkına karşı, hürriyetine karşı sen sahip çıkacaksın; Anayasa Devletini sen koruyacaksın, diye. Ve bunlar için dünya önünde taahhüde girmişiz. Anayasaya müstenit Devlet nizamı dediğimiz mukaddes probleme; ve gençlerin yarım, «Hâkimiyet milletindir» sözünde hulâsa ettiğimiz siyasi kaderine sahip çıkmaları için millî ve beynelmilî taahhüde girmişiz. Bu dâva millete mal olmuştur. Zamanı gelen fikrin önüne durulamaz.

Şimdi arkadaşlar, bir küçük manzarayı da Yüksek Huzurunuzda tegrih ettikten sonra konuşmamın sonuna geleceğim. Geçen gün burada bir kanunun hangi şartlar altında kabul edildiğini, hayatımın en hazin hâtırası olarak unutmuyacağım. (Soldan, biz de, biz de... sesleri) Siyasi hayatımda hiç görmediğim bir iki manzarayı vereceğim.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde geçmiş bulunan hayatımda görmediğim hâdiselerden biri, polislerin Meclis salonuna girerek burada bulunan arkadaşımızı sırtlayıp götürmeleridir.

REİS — Hıfzı Oğuz Bekata Bey; bunlara lüzum var mı? Lütfen sadet.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Sonra arkadaşlarım; açık oya konulması hakkında kendiliğinden yürürlüğe giren on beş imzalı bir tahrir, rağmen güvürlüğü içinde lâyihamın hiçbir maddesi anlaşılmamış ve kanun açık reyeye konmamıştır.

REİS — Hıfzı Oğuz Bey; sadet üzerinde. Birinci ihtarı veriyorum.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) —

Gençler ve üniversite mensubu bulunan profesörler bahis mevzuu kanun daha çıkmadan, encümenlerde iken, hukuk anlayışı ve mer'i metinlere müstenit Anayasa nizamına tetkik eden ve onun dersini veren insanlar olarak, bunu Anayasaya bir tecavüz saymışlar ve çocuklara telkin etmişlerdir.

Şimdi arkadaşlarım, bütün bunları belirttikten sonra, bu hâdisenin bugün aldığı şekli tahlil edip, asıl son sözümü söyleyerek huzurunuzdan ayrılacağım.

Bugün memlekette ne var? Hükümet var, Hükümetin yanında, Meclisin, kendilerine nasıl çıktığını arz ettiğim kanunu mahsus ile yetki verdiği bir Meclis Komisyonu var. Bir de ne var?... Örfi idare...

Biliyorsunuz ki, örfi idare, Türkiye Büyük Millet Meclisinin hususi bir kanuna müsteniden askerî idareye iera salâhiyetleri verilen bir müessesedir. Bu müessesenin vazife ve salâhiyetleri içinde geçenki kanunlar Meclis Komisyonuna verdiğiniz bütün yetkiler mevcuttur.

O halde bir vazife tedahülü meydandadır. Gazeteyi bu da kapatabilir, o da Matbaayı o da kapatabilir, bu da. (Mahkeme de kapatır sesleri) Müsaade buyurun... Matbaayı o da kapatabilir, bu da kapatabiliyor.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Mahkeme kapatabilir.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Müsaade buyurun, bu başka mevzudur. Arkadaşım anlamamış. Müsaadenizle anlatayım kendilerine. Belki ona inanıverenler de olur. Gazetelerin kapatılması mahkeme mevzuu değildir bugün. İşte kapatılmıştır, hangi mahkemeden karar çıkmıştır? Geçen gün Ortakçoğlu'na cevap vermek imkânı olmadı, onun sözlerine kanıverenler de oldu. İkisi aynı değil. O kapatıyor, bu da kapatıyor. Mevcut Siyasi Encümen örfi idare komutanlığına, ister istemez, demin arz ettiğimde olduğu gibi ya kararın infazı, ierası için veya Hükümetin veremeyeceği kararı aldım için, temas ve telkin istikametine gitmiş olacaktır. İşte bu, Anayasaya sarahaten aykırıdır. Şimdi arz edeyim; çünkü örfi idare komutanlığının yetkisi belirli müddet, mahal ve hususları ihtiva eden iera yetkisidir. Büyük Millet Meclisinin kurduğu encümenin yetkisi Meclis adına bir mevzuun tahkiki yetkisidir.

İdare Kumandanlığının, müessese olarak hususi kanunda yazılı hususlar için, son çıkan kanun ile Siyasi Encümene de yetki verildi. Aynı zamanda iş gören bu iki heyet vazife tedahülü içindedir. Şimdi ne oluyor? Şimdi Ağa-oğlu'nun bir sualinin cevabı geliyor. Şerefli Türk Ordusunun mümessili bulunan örfi idare komutanlığına itimadetmek, bu memleketin ordusuna itimadeden insanlar olarak tabiatıyla bizim vazifemizdir. Ama bu idarenin arkasında bir siyasi ve aynı salâhiyetleri haiz Meclis Encümeninin tesir iera etmekte bulunduğu, bulunacağı da bir hakikattir. O halde arkadaşlar bir meseleyi halledelim. Vicdanlı açık, tatbikata vâkıf insanlar olarak düşünelim. Böyle bir hâdiseye karşısında Hükümetin dahi direktif verememesi; niçin? Örfi idarenin salâhiyetleri kanunda yazılı olduğu için. Bu salâhiyetleri Hükümet dahi direktif halinde örfi idare komutanına veremez, niçin? Çünkü, örfi idare salâhiyetini kanundan alır. Mevcut bir başka müessese, siyasi encümen de salâhiyetlerini kanundan aldığı iddiası ile müdahale edecektir. Bu tedahülün siyasi hayatımızda katıyen arzu edilmeyecek yanlış ve hatalı neticeler verecek müdahaleleri gerektirecektir. O zaman hatırımıza şu geliyor; acaba örfi idare komutanlığı bu tek taraflı siyasi encümenin emrinde mi çalışacaktır? (Soldan : Ne münasebet sesleri, gürültüler)

Efendim, ihtimalden bahsediyorum. Bakın hemen ne münasebet, diyorsunuz, böyle demek de lâzım. Fakat arz ettiğim gibi mevzuda tedahüller de meydanda. Nasıl iş görecektir? Sâlim, kasıtsız, hukuk anlayışına uygun neticelere varılmı isterseniz örfi idarenin devamı müddetince ve muvakkaten Siyasi Encümenin faaliyetine ve vazifesine nihayet verin. Elbette ki, aksi halde bunun ciddî mahzuru vardır. Örfi idareye itimadımız vardır. Fakat Siyasi Heyetle birlikte örfi idare çalıştığı takdirde sâlim kararlar vermek, vazife tedahülü bakımından asla mümkün olmayacaktır.

Şimdi arkadaşlarım, bu izahattan sonra sözlerimi hulâsa edeceğim, kardeşin kardeşi öldürdüğü haller milletlerin hayatında nadirdir. Bugünkü hâdiseler vâhimdir. Bir tarafta evlâtlarımız millî ve beynelmilel ahitlere dayanan bir hak ve hürriyet mücadelesi uğrunda kan döküyorlar. Milletın mücadelesi; millî ve beynelmilel bir ahdin, milletin kaderine insan hak ve hürri-

yetlerine sahibolma ahdinin ifadesidir. Bütün mekteplerde okuttuğumuz ve buna sâdik kalacak-sınız, diye gençlere terbiye verdiğimiz bir terbiye sistemi ve hürriyet anlayışının içinde bulunan insanlarız. (Soldan : Gürültüler, nereden çıkarıyorsun, böyle bir mücadele mi var?, sesleri), (Sağdan : Bravo sesleri, gürültüler) Sö-zümün sonu gelmeden hüküm veriyorsunuz. Eğer heyetler böyle hüküm verecekse tehlikelidir.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Halk Partisi mebuslarının ne işi var mahkemede?

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Arkadaşlar, iki gündən beri memlekette fiilî bir terör havası esmeye başlamıştır. İstanbul'da saat 5 ten 9 a kadar vatandaş sokağa çıkamaz. Rahatsızlıkların çeşidi var. Gazeteler kapatılmaya başlandı. Çocuklar, memleketin üniversiteli gençleri öldürülmektedir. Polis, asker, vatan çocukları birbirleriyle kanlı mücadeleye girmişlerdir. (Soldan : Şiddetli gürültüler, siz sebeb-oldunuz, sesleri), (Sağdan : Gürültüler) Eserinizle iftihar edin. Vatani ancak düşmana karşı korumakla mükellef.....

REİS — Arslan Bey, rica ederim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Vatani ancak düşmana karşı korumakla mükellef, memleketi cânilere karşı korumakla mükellef zâbita kuvvetleri tarafından gençlere kurşunlar atılmaktadır. Bütün bunlar memleket hayatında kalacaktır. Bütün bunlar unutulmıyacaktır... Millî itibarımız bahismevzuudur..

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Bunlar lâfû güzaf. Halk Partili mebuslar üniversitede ne arıyorlar?

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Hak-kı Bey, müsaade buyur.

KEMAL SERDAROĞLU (İzmir) — Öyleyse şöyle diyelim. Buna sebeboların Allah belâsını versin..

REİS — Müsaade buyurun efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Tamam.. Reis Bey, müsaade buyurun, arkadaşları-mın bu sözüne iştirak ediyorum; bunu arkadaş-larım söylediler, ben de söyleyeceğim. Buna sebe-biyet verenleri Allah kahretsin!. (Sağdan ve sol-dan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri ile birlikte umumi gürültüler)

REİS — Enver Bey, müsaade buyur. Lütfen efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Ar-kadaşlarım, sizin hissiyatınıza hitabediyorum; sizin hissiyatınıza tercümanım. (Sağdan tertip-çileri Allah kahretsin sesleri.)

REİS — Sükûneti ihlâl etmeyiniz.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Ar-kadaşlarım, Meclis olarak ve milletvekilleri olarak şahsi endişe ve hislerin değil, millî menfa-atlerin ve millî şuurun konuştuğu andayız. Bun-ların mesullerinin doğru teşhis edilmesi zaruret-leri içindeyiz. Büyük Meclisin ciddî hassasiyet göstereceği bir zamanda küçük hislerine ve gün-delik hayatının hesaplarına mağlûbolacak bir arkadaşın bulunduğunu tasavvur etmek istemi-yorum. Bu itibardır ki, arkadaşlarım, hepimizin hissiyatına tercüman olduğuma inanarak bun-lara sebebiyet verenleri Allah kahretsin! dedik.

Şimdi sevgili arkadaşlarım, gelip geçici in-sanların, gelip geçici mevkilerin tesirlerinden uzak, yalnız vatan ve milletin yükek menfaatle-rini düşünür milletvekilleri olarak, karar zama-nının içindeyiz. Ben, sözlerimi bir neticeye geti-rirken, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yer almış bulunan bütün milletvekillerinin be-nim gibi hassas; yani aramızda ayrılık gözet-miyen insan olarak söylüyorum. Bu itibarla Me-busluk gibi; Vekillik gibi, insan hayatında gelip geçici mevkilerin tesiri altında kalmıyalım. Mil-letin, memleketin kaderini, yarımını; ta-rihini çocuklarımızın, bizlerin mesul in-sanlar olarak yakalarımıza yapışmasına meydan vermiyecek şekilde vicdan raha-tiyle inşa etmeye mecburuz. Bu yolda doğru bir karara varabilmek için yegâne şart, küçük hislerden tecerrüdedip şerefli Türkiye Büyük Millet Meclisinin şânı içinde yer alan insanların sorumluluğunu duymalıyız. Bu hususta bir neti-ceye varabilmek için sizlere nâçiz görüşlerimi ifade edeyim:

Bu memleket hayatında çok acı, kara günler geçirmiştir. Bu karanlık günler de silinecektir.

Biz, iyi günlerin bir an evvel gelmesine yar-dımcı olmayı istiyen, tarih karşısında, suçlu düşmemek istiyen insanlarız. O halde arkadaş-larım, Büyük Türk Milleti ve onun hakiki mü-messilleri olan bizler bir hududa gelmiş bulun-maktayız. Bu hududu size söylüyeyim; tıpkı vata-nın hududu, tıpkı istiklâlin hududu gibi o hudut, Anayasa hürmetinin, o hudut Anayasaya müste-

nit hukuk nizamının; insan hak ve hürriyetlerinin, gerçek demokrasinin hudududur. Türk milletinin şerefli; insan hak ve hürriyetlerine bağlı, asla sürü olmamış ve olmayacak bir milletin temsilcileri olarak bu huduttan geri çekilemeyiz. Bu hudut, bugün birtakım insanlar tarafından ciddî tecavüze mâruzdur. İşte bu bir avuç insan tarafından tecavüz ve tahribe mâruz bulunan bu hudutta Türkiye Büyük Millet Meclisinin tarihî sözü, ihtarî şu olacaktır: Dur! diyeceksiniz. (Soldan, tamam sesleri) Tamam mı?.. Tamam!..

HÜSEYİN BAYRI (Bursa) — Bir adım atırmıyacağız, dur dedik.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Fakat burada mühim olan hâdise şudur; teşhisi son derecede iyi ve isabetle koymaya mecburuz. Çünkü insanların, bâzan yüreği yana, yana yakınlarının kaatil olduğunu görmeye tahammülleri zordur. Bu itibarla olabilir ki; suçlu zannettiğiniz gibi uzakta; olabilir ki, suçlu aranızdadır. (Sağdan, alkışlar)

Şimdi arkadaşlarım; mukaddes prensiplerin hudut çizgisindeyiz, artık dur, demeye mecbursunuz. Ettiğiniz yeminin şerefi bakımından, Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarını korumak bakımından; Türk milletinin kaderini ve onun Devlet nizamını korumak bakımından dur! demeye mecbursunuz. (Soldan, dedik sesleri)

Şimdi arkadaşlarım; son sözüme geldim: Çünkü sâbık olmaktan korkan bir avuç mesul insan.. (Sağdan; açık söyle sesleri)

Çünkü arkadaşlarım, sâbık olmaktan çekinen bir avuç insan bugün sâbıkalmıştır. (Sağdan; bravo sesleri, çok şiddetli alkışlar), (Soldan, çok şiddetli gürültüler)

REİS — Hıfzı Oğuz Bey; lütfen kürsüye buyurun. Sâbıkalmıştır, demeye hakkınız yoktur. Bir hüküm mevcut bulunmadıkça sabıkalmış ifadesi yersizdir ve hakareti tazammun eder. Tavzihini rica ederim.

KÂMİL GÜNDEŞ (Kayseri) — Sabıkalmış sensin.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Sahte mazbatadan bahset.

REİS — Beyefendiler, Riyaset vazife görüyor ve arkadaşımızı kürsüye çağırıyor, rica ederim müdahale etmeyiniz. Tavzih buyurun, beyanızın hakarettir efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Arkadaşlar, Reisimiz hukuk tahsili yapmış ve aranızda... (Soldan; şiddetli gürültüler)

REİS — Beyefendi, açık bir ifade kullanmanızı rica ederim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Hükümet demedim. Görüyorsunuz ki, ben yavaş, yavaş konuşan ve sözlerini kafasının süzgecinden geçirerek ifade eden bir arkadaşımı. Ben ne dedim? Dedim ki: Büyük Millet Meclisi (Dur!) demeye mecburdur. Tamam mı, burada birleşiyor muyuz? Tamam. Ben sabıkalmış şudur veya budur demedim, bir. İkinci, sözlerimin başında da ifade ettiğim gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi böyle bir söze asla ve hiçbir zaman muhatabolamaz. Böyle olunca sabıkalmış olmaktan korkan çekinsin. (Soldan; «Kim» sesleri, gürültüler)

REİS — Efendim, arkadaşımız açıkça Hükümeti kastetmediğini beyan etti.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Kim üzerine böyle bir vazifeyi alırsa suçlu o olur.

REİS — Efendim, beyanında açıkça Hükümeti kastetmediğini ifade etmiştir. (Soldan; şiddetli gürültüler)

KEMAL SERDAROĞLU (İzmir) — Size beyan etti; Heyeti Umumiyyeye hitabetmedi.

REİS — Çıkartma cezası Hükümete hakareti vâkı olursa verilebilir.

Buyurun Tefvik İleri Beyefendi.

NAFİA VEKİLİ TEVFIK İLERİ (Samsun) — Muhterem arkadaşlar; bir iki noktayı tebarüz ettirmek için huzurunza çıktım.

Evvelâ;, İstanbul hâdiselerinin burada anlatılış hakikatlere tamamen aykırıdır. (Sağdan; şiddetli gürültüler)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Bunları Başvekil radyodan anlattı, o halde O yalan söylüyor. (Çok şiddetli gürültüler)

REİS — Rica ederim, ne söyleniyor işitemiyoruz. Beyler sükûneti muhafaza edelim.

TEVFIK İLERİ (Devamla) — C. H. P. li mebuslar, sanki dün bu hâdiselerin içinde imişler gibi, hâdiseyi tarif ediyorlar. (Sağdan; gürültüler) Hâdiselerin ne suretle cereyan ettiği Hükümet tarafından Türk milletine tebliğ halinde intikal ettirilmiştir. (Sağdan; şiddetli gürültüler) Ve intikal ettirilmesi her an devam edecektir.

REİS — Arslan Bora, gürültüye sebebiyet vermekte devam etmenizden hakkınızda takbih cezasına gidilecektir. İzahat verme hakkınızı kullanıyor musunuz efendim?

ARSLAN BORA (Tunceli) — Muhterem arkadaşlarım; maalesef Nafia Vekilinin burada söylemiş olduğu harfiyen yalandır. Hakikati gizlemektedir. (Soldan; şiddetli gürültüler)

Biz dün gece saat 11 de Amerikan Sesi Radyosunu açtık. Ne söylüyor, ister misiniz burada okuyayım. Hakikati ifşa ediyor. (Soldan şiddetli gürültüler) Evet, hakikat.

REİS — Bu şekilde devam edemezsiniz. Kürsüyü terk edin.

Efendim; arkadaşımız kendisine verilen takbih cezasını tavzih sadedinde kürsüye geldi. İzahat verme sırasındaki vekile vâkı beyanları hakarettir. Bu sebeple, kendisinin üç inikat Meclisten çıkarılmasını reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Arslan Bora Bey, lütfen dışarı çıkınız. (Arslan Bora salonu terk etti.)

NAFIA VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, en mâsum hareketlerden dahi istifade etmek istiyen birtakım melûn maksatlı insanların bulunabileceğinde kimsenin şüphesi olmaması lâzımdır. (Sağdan; gürültüler)

REİS — Melih Kemal Bey birinci ihtarı veriyorum. Gürültüye sebebiyet vermeyin.

NAFIA VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Devamla) — Bu itibarla Samet Ağaoglu arkadaşımız bir kısım talebelerin yapmış olduğu harekete karşın birtakım kötü maksatlı insanların, serserilerin de bulunabileceğini söylediği zaman, muhalefetteki arkadaşlar, sanki oraya bidenlerin hepsinin sicilini biliyorlarmış gibi, bunların serseri olmadıklarını iddia ettiler. (Soldan; «Biliyorlar onlar», sesleri)

Muhterem arkadaşlar, Samet Beyin dediği gibi, insanın derhal hatırına geliyor.. Bu telâş neyin?.. Çünkü telâş içindedirler.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Adana) — Adam öldürüyorsunuz, adam.. (Soldan; şiddetli gürültüler)

REİS — Melih Kemal Bey, bu yoldaki sözleriniz hakarettir. (Şiddetli gürültüler) Binaenaleyh Nizamnameyi tatbik etmekle mükellefim. (Soldan; bravo, sesleri, alkışlar) Buyurun, izahat verme hakkınızı kullanabilirsiniz.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Size B. B. C. radyosunun neşriyatından bahsedeceğim. (Şiddetli gürültüler)

REİS — Sözüünüzü geri alırsanız mesele kalmaz. İfade elfazı tahkiriyledir. (Şiddetli gürültüler)

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Elbette ispat edeceğim.

REİS — Böyle şey olmaz efendim.

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Devamla) — Benim hakaret telâkki edilen sözüm (Adam öldürüyorsunuz) dur. Bu sözü ben söylemiyorum, dünyanın iki tane büyük radyosu söylüyor. Sözüm, adam öldürüyorsunuz sözüdür. Bunu iki tane büyük dünya radyosunu şahit göstererek ispat edeceğim.

REİS — Hükümet kürsüde iken adam öldürüyorsunuz sözü hakarettir. Bunda ısrar ediyor musunuz, Melih Kemal Bey?

MELİH KEMAL KÜÇÜKTEPEPINAR (Adana) — Evet. (Soldan; şiddetli gürültüler) (Sağdan; Bravo, sesleri, şiddetli gürültüler) Bu kanların hesabı burada sizden sorulacaktır.

REİS — Melih Kemal Küçüktepepinar kendisine vâkı ikaza rağmen hakaretinde ısrar ettiği için kendisinin altı inikat için Meclisten çıkarılmasını reyinize arz ediyorum; kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. (Soldan ve sağdan; şiddetli gürültüler)

Buradaki konuşmaları sükûnetle dinlemek esastır. Arkadaşlar oturdukları yerden müdahale etmesinler. Lütfen salonu terk edin beyefendi.

Beyefendiler; Servet Bey, lütfen oturunuz. (Arka taraflarda, sağdan ve soldan karşılıklı münakaşalar)

NAFIA VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Samsun) — Biraz evvel Hıfzı Oğuz Bekata bir arkadaşımızın ilhamıyla, «Memleketimiz için hakikaten ıstırap verici olan hâdiselere sebebiyet verenleri Allah kahretsin» dediler. (Sağdan, ve soldan «Allah kahretsin» sesleri) Evet Allah sebep olanları bin defa kahretsin ve edecektir.

Muhterem arkadaşlar, bundan bir hafta evvel İsmet İnönü burada «İhtilâli ben yapmıyacağım» dedi. «İhtilâli buradakiler de yapmıyacak» dedi. «Ama ihtilâl yapılacaktır» dedi. (Sağdan gürültüler, «siz yaptınız» sesleri) (Soldan, sağ tarafa hitaben «siz yaptınız» sesleri)

REİS — Sükûnetle dinleyelim, arkadaşlar; lütfen, rica ediyorum.

NAFİA VEKİLİ TEVFİK İLERİ (Devamla) — Sözlerimi bitiriyorum.

Nüvît Bey! Mâsum gençliğe maledilmek istenen hâdiselerin yakalanan faillerinin ceplerinde Halk Partisi bayrakları çıkmıştır. (Soldan, yuh sesleri, gürültüler) (Sağdan «yalan» sesleri)

CEMAL TÜZÜN (Kocaeli) — Vatan hainleri!

MUSLİHİTTİN YILMAZ METE (Adaña) — Vatan haini biz olamayız. (Karşılıklı bağırışmalar, gürültüler)

REİS — Beyler, karşılıklı müdahale etmiyelim. Her iki grupta sükûnete davet ediyorum.

M. Yılmaz Mete ve Cemal Tüzün beylere, karşılıklı birbirlerine hakaret ve Meclisin sükûnetini ihlâlden dolayı birinci defa ihtar veriyorum. Buyurun Behzat Bilgin. (Sağdan, ve soldan gürültüler)

REİS — Beyler, lütfen karşılıklı konuşmayınız. Türkiye Büyük Millet Meclisinin mukaddes çatısı altında lisan nezaheti dışında konuşmak doğru değildir.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — At dışarı Reis Bey.

REİS — İki mebusun karşılıklı hakareti veya birinin hakareti takbih cezasını müstelzimdir. Bilmiyor musunuz Hakkı Bey? Riyasetin vazifesine müdahale ediyorsunuz, bilmeden konuşmayın.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Büyük Millet Meclisine hakaret ediyor.

REİS — Oturduğunuz yerden Riyasetin vazifesine bilmeden müdahale etmeyin. (Gürültüler) Buyurun Behzat Bey.

BEHZAT BİLGİN (İzmir) — Çok muhterem arkadaşlar, Türk kanının akması gibi vahim bir hâdiseye muvacehesinde Yüksek Heyetinizin her zamandan ziyade sükûnet içinde, temkin içinde ve hattâ mümkünse partiler üstü hassasiyet içinde bulunması lüzumu âşikârdır.

Muhterem arkadaşlarım; İdarei Örfiye ilânının bir maksat ve bir menşei vardır. Bunun menşei memlekette huzur ve sükûnun ihlâl edilmiş olmasıdır. Memlekette huzur ve sükûnun İstanbul'da kan dökülmesine kadar giden vahim hâdiseye sebebiyet vermiş olduğu âşikârdır ve muhalefete mensup arkadaşlarımız tarafından da

kabul edilmiştir. Bu vaziyet karşısında bugün önümüzde bulunan mesele, bu hâdiselerin bir hâile halinde temadi etmesi mümkün olduğundan, bunu önlemek üzere tedbirler alınması meselesidir. Bu derecede vahim, bu derecede milletin mukadderatı ile alâkalı bir karar karşısında bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlar; hâdiselerin sebeplerinin ne olduğunu araştırmak durumunda değiliz. Elbette bu sebeplerin menşei ve mesulleri mesul makamlar tarafından, Örfi İdare Komutanlığı tarafından ve buna müvazi olarak Yüksek Meclisimizi temsilen vazifeli Tahkikat Komisyonu tarafından tesbit edilecektir.

Muhterem arkadaşlar; fakat buna intizaren ilk evvel yapılması gereken vazife bu hâdiselerin önüne set çekilmesidir. Bu, vatani vazifedir. Birtakım fikir heyecanları içinde birtakım tahriklerin zebunu olarak Türk çocuklarının birbirinin kanını dökecek teşebbüslere gitmemeleri, bu derecede akıllarının iradelerinin zâil olması gerekir. İşte Örfi İdarenin takibettiği gaye budur.

Muhterem arkadaşlar; mesele karşısında muhalefetteki arkadaşlarımızın ne istediği hakikaten şu âna kadar anlaşılmamıştır. Samet Bey arkadaşımızın da ifade ettiği gibi, tamamen tezat içinde, tezattan da ileri, fikir teşevvüşü içinde bulunuyorlar.

Bir taraftan diyorlar ki; «Örfi İdare çok yerindedir, bizim itimadımız vardır. Bu hâdiseler karşısında ordunun İstanbul'da ve Ankara'da inzibat işlerine vaziyet etmesine arzuluyoruz, tasvibediyoruz.» Böyle ifadeler oluyor. Diğer taraftan da diyorlar ki; lüzum yok. Hıfzı Oğuz Bekata diyor ki; «Nedir bu hâdiseye? Mâsum bir hâdiseye. Hiçbir şey yok. Çocukların alelâde bir gürültüsünden ibaret bir hâdiseye.» Hâdiseyi bu derecede küçültmek ve fevkalâde bir tedbirin lüzumsuzluğunu iddia etmek derecesine varıyorlar.

Muhterem arkadaşlarım; şunu tesbit etmek lâzımgelir; bu gibi hâdiseler daima az veya çok tahripkâr olur, az veya çok kanlı olur. Bunların az kanlı olması ve milletin mateminin, elemimin büyümemesi Hükümetin tedbirini zamanında alması ile mümkündür. Bu vazife ihmal edildiği takdirde bugün ve bu saatte zararı ve tahribatı 30 - 40 yaralı ve bir ölü olabilen hâdiseye (Sağdan, gürültüler, «Hakkı rakamı söyle» sesleri)

tedbir alınmazsa 10 misli fazla bir blânço ile milleti büsbütün matem ve eleme gark eder muhterem arkadaşlarım.

Şimdi ne istiyorlar acaba? Yani böyle bir tedbirin alınması için hâdisenin bir 6 - 7 Eylül hâdisesi kadar genişlemesini mi istiyorlar? Meselâ nutuklarında ve gazetelerinde, hiçbir milletin nutuk ve gazetelerinde olmadığı nispette büyütülmüş ve âdeta millî bir hâdise şeklinde aktetirilmiş olan Kore hâdiseleri nispetinde bir faciaya inkilâbettirmek mi istiyorlar arkadaşlarım?

Muhterem arkadaşlar; Türkiye, hiçbir zaman bir Kore değildir. Kore'yi istihfaf için söyleyemiyorum, takdir ettiğim o millettir, fakat Türkiye hiçbir zaman Kore milletinin durumunda değildir ve Türkiye idaresi sevgili arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi hiçbir zaman, Kore hâdiselerinin çıkmasına saik olan hileli seçimle gelmiş bir Büyük Millet Meclisi değildir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bu Büyük Millet Meclisi Türkiye'nin mukadderatını, milletin iradesini kemaliyle eline almış bir Meclistir. Bu Meclis hiçbir hile ile, hiçbir tasni ile, hiçbir tahrif ile teşkil edilmiş olan bir Meclis değildir. Bu Meclisin Türk iradei milliyesini tam ve kâmil olarak temsil etmekte olduğu hiçbir zaman inkâr edilemez ve hattâ muhalifler dahi, bütün iviceaçlı iddialarına rağmen, bunu iddia etmemişlerdir, edemeyeceklerdir. (Soldan, bravo sesleri) Hâdise böyle olunca, muhterem arkadaşlarım, burada hâlâ kalkıp da Türkiye'de mevcudolmayan ve mevcudolmayacağı aşikâr bulunan şartlara nazaran ihtilâlin, ayaklanmanın telkinini yapmak Türk mebuslarına yakışır mı arkadaşlar? (Soldan, bravo sesleri, yaşa sesleri, sürekli alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, bu memleketin, bu milletin huzura, sükûna, temkine, düşünmeye, karşılıklı kardeşliğe, karşılıklı anlayışa, kardeş sevgisine ihtiyacı olduğunu evvelce arz ettim. Bunu hangi partiden olursa olsun bütün Türk evlâtlarının takdir etmesi icabeder.

İstanbul'da cereyan eden ve ehemmiyetsizmiş gibi gösterilmeye çalışılan, Türk çocuklarının, Türk vazifelilerinin, polislerinin kanına mal olan bir hâdise karşısında artık bu kışkırtıcılığın, bu tahniklerin, bu anlaşmazlığın - demin bir arkadaşımın dediği gibi - bir isyan manzarası

arz edebileceğini takdir etmek lâzımdır. (Soldan, bravo sesleri) (Sağdan, «Başbakana söyle» sesleri) (Sağdan, gürültüler)

Arkadaşlar, görüyorsunuz ki, aslında mutabık olduğumuz ifade edilen bir meseledir. Yani dediler ki, bu kürsüden, biz idarei örfiyeye itimadediyoruz, Örfi İdare kanuni bir mesnedi olan bir idare olarak salâhiyetini bir kanundan almaktadır. O halde bu idare için aslında birleşiyoruz. Bunu samimiyetle söylemekte iseler mesele bitmiştir. O zaman memlekette maalesef hâdis olmuş olan birtakım vakalar karşısında kendilerinin itimadetmekte oldukları, icraatını kanundan başka hiçbir mesnede dayanmadığını söyledikleri ve bizim katiyetle, vicdanen inandığımız bir örfi idareyi kabul ve tasdik etmemek için bir sebep ve hikmet kalır mı?

Arkadaşlar, nedir yapılan ve istenen tedbir? Memlekette sükûnetin iadesi. Örfi idare bir daimî rejim değildir, muvakkattir. Örfi idare vazifesini ne kadar süratle ikmal edebilirse ve normal hal ne kadar süratle avdet ederse o kadar süratle ömrü nihayet bulur. O halde bu idarenin huzur ve sükûnu tesis etmesi gayretine yardımcı olmak lâzımdır. Bu gayreti bir taraftan kabul ediyoruz derken bir taraftan da Hükümetin tesiri altında bulunuyor diye ifade edilmemesi lâzım.

Muhterem arkadaşlar, eğer bu memlekette. (Gürültüler)

REİS — Enver Kaya ve Kâmil Tabak beyler, her ikinize de birer ihtar veriyorum.

BEHZAT BİLGİN (Devanla) — Eğer bu memleketin, Türkiye'nin sînesinde huzur ve sükûnu tesis etmenin lüzumuna kaani iseniz, Türk milletinin meselelerinin kanun ve nizamlar dâhilinde halledileceğine inanıyorsanız, eğer Türk milleti için kanun ve nizamı tesis eden, millî iradeyi temsil eden tek müesseenin, bu mübeccel bu Yüksek Heyet olduğuna inanıyorsanız artık şu kışkırtıcı hareketleri kalbinizden tecviz etmeseniz bile, sözlerinize lisanımızdan bunu tasvibettiğiniz intibamı uyandıracak edalar vermemeniz lâzımgelir. (Soldan, alkışlar) (Sağdan, gürültüler) Bu yalnız bizim vatanımız değildir, beraber müşterek vatanımızdır. Mesuliyetimiz de müşterektir, bunu bilmeniz lâzımdır. (Sağdan, şiddetli gürültüler, bağrışmalar)

Muhterem arkadaşlarım bu telâş nedir, ne oluyor? (Sağdan, çok şiddetli gürültüler)

REİS — Sükûneti bozmayın, hatibi sükûnetle dinleyin, cevap vermeniz mümkün.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Nedir hâdise? Memlekette bir an evvel huzur ve sükûnun teessüs etmesi için bir an evvel işlerin nizama girmesidir. Anayasanın emrettiği, cevaz verdiği bir müessese faaliyete geçmiştir. Bu müessese kurulurken memlekette huzur ve sükûn en başta mesul olan biz milletvekilleri tarafından korunacak olursa bu müessesenin alacağı tek tedbir yoktur. Bu müessese en mühim yardımcı olarak karşısında Türkiye Büyük Millet Meclisini görür, Türkiye Büyük Millet Meclisi yalnız Demokrat Parti demek değildir. Demokrat Partinin mesuliyeti Halk Partisi ile müşterektir. Bunu kabul etmeniz icabeder.

Muhterem arkadaşlar, Türkiye'de sükûnun teessüs etmesi şarttır ve edecektir. Bu sükûnun teessüs etmesi hususuna iştirak etmeniz sizin için de, bizimki kadar bir şereftir. Fakat bu ana kadar cereyan eden müzakere neticesinde sizin bu huzuru arzu ettiğinize bendeniz kail olamadım. (Sağdan, şiddetli gürültüler, bağırışmalar) Çünkü bugün hâlâ bu kürsüde Hıfzı Oğuz Bekata gibi akıllı, mutedil telâkki ettiğimiz bir arkadaşımız dahi buraya gelip ihtilâl ve isyanın, sanki Türkiye'de bunu zaruri kılacak şartlar varmış gibi, meddahlığımı yapmaya çalışıyor. (Sağdan gürültüler) (Soldan, bravo sesleri)

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Reis Bey, «Meddah» dedi, tashih etsin.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, ben Hıfzı Oğuz Bekata'nın...

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Geriye aldınız mı?

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Hayır. Çünkü ben size daha evvel ihtilâlcî ve isyancı olamayacak kadar akıllı olduğunuzu söyledim ve «Meddah gibi» demek istedim.

REİS — Efendim, tashih ediyor. Meddah gibi, dedim diyor. Bunda da bir hakaret mevzu bahis olamaz.

Ne söylediniz efendim, tavzih edin.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Efendim, daha evvel Hıfzı Oğuz Bekata'nın ihtilâlcî ve isyancı olmayacak kadar akıllı olduğunu ifade ettim. Ve şimdi bunun meddahlığını yapar gibi konuştuğunu söyledim. Şimdi ifademi arz edeceğim efendim.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Evvelâ tavzih etsin Reis Bey.. (Umumi gürültüler.)

REİS — Efendim, müsaade buyurun; tavzih ediyorlar. «Meddahlığımı yapar gibi» ifade etmişler. Hakaret var mı?

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Arkadaşımızın bunun meddahlığını da yapmayacak kadar akıllı ve uyanık bir insan olduğunu yalnız böyle iltibaslarla mahâl veren beyanları olduğunu arz edeyim. Arkadaşımız diyor ki, sanki Türkiye'nin kendi kanunları kendisine yetmiyormuş, sanki Türkiye'nin insan haklarına, vatandaş haklarına, her türlü haklara mesnedolan Anayasası ve onun korunmasına nigâhban olan Türkiye Büyük Millet Meclisi yokmuş gibi, bir (Super sonseil) olarak, daima İnsan Hakları Beyannamesini önümüze çıkarmalarındaki kasdın mânasının ne olduğunu anlamak icabeder.

Muhterem arkadaşlar; şimdi gelip diyorlar ki, «İnsan Hakları Beyannamesinde eğer insanlar, vatandaşlar haklarından mahrum edilirlerse şu olursa bu olursa insanların vicdanında bir isyan uyandırır ve milletleri bu gibi hareketlerden vîkaye edecek olan tek tedbir, o memleketlerde hukuk rejimini tesis etmektir.» (Sağdan, «Çok doğru» sesleri) Bunu İnsan Hakları Beyannamesine istinadettirmemize zerre kadar lüzum yoktur. Bu bizim Anayasamızın hükmüdür. (Sağdan, «Anayasayı ihlâl ettiniz» sesleri) .

Muhterem arkadaşlarım, elbette ki, Türkiye'de vatandaş haklarının ne olduğu, İnsan Hakları Beyannamesinin neşri beklenmeden evvel bizim Anayasamızda yer almıştır. Bütün hürriyetleri ile yer almıştır, bütün hakları ile yer almıştır. Şimdi kendi Anayasamız dururken, iftihar edeceğimiz, vikâyesiyle mükellef olduğumuz, korunmasına yemin ettiğimiz Anayasamız dururken...

FARUK AYANOĞLU (Tokad) — Evvelsi gün nerede idin, beyefendi?

REİS — Faruk Bey, size birinci ihtarı ve-riyorum. Müdahale etmeyin.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Buraya gelip de ettiğimiz yemin, Anayasadır ve Cumhuriyettir. İnsan Hakları Beyannamesi Anayasamızın üstünde bir vesika imiş gibi İnsan Hak-

ları Beyannamesini bir vesika olarak ileri sürmesini arkadaşuma yakıştıramadım. Bu hareket, bu Meclise, Anayasamıza hürmet ve riayet ifade eden bir hareket değildir.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi ben esasen meselenin burasında değilim. Ama ne oluyor, buraya gelip gelip de aylardan beri nutuklarda, gazetelerde beyanlarda «Şöyle olmazsa, böyle olmazsa ihtilâl olur, ihtilâl ve ayaklanma haktır» demek. Bu beyanlar ne demektir? (Sağdan, gürlütüler)

REİS — Ferda Bey, iki ihtar cezası aldınız, bundan sonra takbih cezası gelir, rica ederim, sükûneti muhafaza ediniz.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Bu derece ağır beyanların yapılması, partilerin birbirlerini bu derecede şiddetle itham etmesi hangi memlekette vâkıdır. Almanya'da mı, Fransa'da mı, Belçika'da mı? Karşı parti kendi anlayışında olmadığı için, son söz olarak; «Sen Anayasayı ihlâl ediyorsun, sen İnsan Hakları Beyannamesini ihlâl ediyorsun, milletin isyan etmek hakkıdır» şeklinde bir beyan hangi Mecliste tevz edilmiştir, muhterem arkadaşlarım? (Soldan, bravo sesleri, alkışlar), (Sağdan, «Anayasa ihlâl edilmedi mi?» sesleri), («Geçen gün nerede idin?» sesleri)

Buradan bâzı arkadaşlar kalkıp diyorlar ki, «Geçen gün nerede idin, Anayasa ihlâl edildi.»

HAMDİ ÖNER (Adana) — Anayasa ihlâl edildi, sen nerede idin?

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — O gün teklif müzakere edilirken...

REİS — Hamdi Bey, ikinci ihtarını veriyorum.

BEHZAT BİLGİN (Devamla) — Bu, o gün teklif müzakere edilirken ileri sürülebilecek bir iddia idi. Teklifin müzakeresi müddetince bu makbul ve meşru bir iddia olabilirdi.

Bilmiyorlar mı ki, bir kanunun Anayasaya uygun olup olmadığına hakem şahıslar değildir. Şahıslar olsa netice alınmaz. Siz aykırıdır, dersiniz, ben değildir, diyebilirim ve bu meseleleri teşviştan başka netice olmaz. Bizim Anayasamız sarihtir. Türkiye'de bu meselelerin bir tek takdir edicisi vardır, o da bu Muhterem Meclis'tir. Bu Muhterem Meclis bir kanuna Anayasaya uygundur, dedikten sonra o kanun Anayasaya elbette uygundur. Buna hiçbir itiraz olamaz.

Muhterem arkadaşlar; şimdi bu gibi vâhimelemlerle bu mesele yürür mü? Bakınız burada 400

mebus diyor ki; Anayasaya uygundur. Burada 180 mebus da Anayasaya uygun değildir, diyor. O halde hangi mantığa ve hangi kanuna istinaden Meclis ekseriyetini teşkil edenlerin kanaatleri bir ekalliyetin diktası altında Anayasaya aykırı sayılabilecektir? Bu mümkün mü? Bu iddialar hukuk anlayışı ile kabili telif midir? Nitekim bu iddialar, Büyük Millet Meclisine bir taraftan gelip sözlerinin başında kur yaparken ve Muhterem Meclis, Türk Milletinin yegâne mümessili olan sizler bunu böyle düşüneceksiniz, diye avanslar verirken, bu Muhterem Meclis hakikaten son sözünü söyledikten ve kararını verdikten sonra ona, «Anayasaya aykırı hareket ediyorsunuz, Teşkilâtı Esasîyeyi ayaklar altına alıyorsunuz» diye bağırarak bu işte bir samimiyet mevedolmadığının gerçek bir ifadesidir. (Soldan, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım; sözlerimi uzatmak istemiyorum. Muhalefetteki arkadaşlarımızdan samimiyet rica ediyorum. Bu memleketin huzuruyla, bu memleketin sükûniyetiyle, bu memleketin hayat ve istikbali ile alâkadar olmalarını rica ediyorum. Mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan, şiddetli alkışlar)

REİS — Kifayet tavrı var, okuyoruz :

Yüksek Riyasete

Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Antalya

Attîlâ Konuk

REİS — Kifayeti reylerinize arz ediyorum, kabul edenler... (Sağdan, gürlütüler)

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Kifayet aleyhinde söz istiyorum. Reis Bey.

REİS — Kifayet aleyhinde mi efendim? Buyurun. (Soldan, «Reye geçtin Reis Bey» sesleri) Müsaade buyurun efendim. «Kabul edenler» dedim ve aksini reye koymadan arkadaşımız söz istedi. Nizamnameye göre konuşmak haklarıdır, buyurun beyefendi.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, konuşmaların başladığı andan itibaren memlekette şu anda hüküm sürmekte olan nazik bir durum ve huzursuzluğun giderilmesini isteyen Hükümetin teklif ettiği bir Örfî İdare ve bunun karşısında huzursuzluk duyan muhalefetin bir teşhisi ve tavsiyesi Yüksek Meclisin huzurunda görüşülmektedir.

Muhakkak ki bu memlekette birçok defa za-
bıtlara intikal ettiği tarzda, bundan çok daha
gürültülü Örfi İdare kararları çıkmış bulunmak-
tadır. Nihayet normal bir salâhiyetin icabı mu-
ayyen bir zaman için vazife ifa etmek maksa-
diyle olsaydı, bendeniz de sizler gibi belki mü-
zakereye kâfi diyebilirdim.

REİS — Beyefendi, kifayet aleyhinde söz
verdim. (Sağdan, soldan gürültüler) Müsaade
buyurun, Büyük Millet Meclisinin muhterem âza-
sı, her iki gruba mensup arkadaşlar arasında,
muhtelif vesilelerle Yüksek Meclis huzurunda
mütaaddit defalar cereyan eden bir tarzı müza-
kere şu anda da müşahade edilmektedir. Müta-
addit defalar müdahaleler, ihtarlar, zil çalmalar.
Bu iyi bir usul değildir. Riyaset nasıl bir arka-
daşa söz veriyorsa, vermişse; mebus arkadaşlar-
nın da mevzu içinde kalarak Riyasetin müdaha-
lesine meydan vermemeleri lâzımdır. Ve gereken
hürmeti göstermelidirler. Devam buyurun efen-
dim.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Devamla) — Efen-
dim, bendeniz, Reis Beyin ifade ettikleri gibi sadet
dışına çıkmamaktayım ve sadet içinde sözle-
rime devam ediyorum. Müdahalelerine sebep
nedir? Bugünkü teklifin tahlilini yapıp o husus-
taki fikir ve kanatlerimi ifade edeceğim. Sade-
ce kifayetin aleyhinde ve niçin kâfi değildir der-
ken bunun esbabı mucibesini de arz etmek mec-
buriyetindeyim. Bunun için de fikrimi bâzı de-
lil ve esbaba istinadettirmek mecburiyetindeyim.
Bunu takdir edersiniz.

Bu müzakereler o bakımdan kâfi değildir ki,
bugün memlekette hüküm süren şu hava karşı-
sında alınmak istenen Örfi İdare, askerî tedbir-
ler huzuru iadeye yetiştirecektir. Bu hususta
bütün arkadaşların fikirlerini dinlemek lâzım-
dır.

İkincisi, bu Örfi İdarenin tasdikinden evvel
on beş, yirmi gün içerisinde fiilî bir iktidar hâ-
disesi bu Mecliste tartışılmaktadır. Bu bakı-
mdan bu müzakereler kâfi değildir. O itibarla bu
kifayetin aleyhinde bulunuyorum, lütfedip tak-
riri reddediniz. Memleketin en mühim meselesini
şu Mecliste açık açık hiç kimseden çekinmeden
konuşalım. Eminim ki, bu memlekette akan kan-
lar sizin kadar bizi ve bizim kadar sizi müteessir
etmiştir. Hiç kimse bu memleketin evlâtlarının
akan kanlarını tasvibetmez. Vazifemiz akan kan-

ların mevcudiyetini tescil etmek değil, bunun se-
bebini anlamaktır. (Soldan, bravo sesleri)

REİS — Beyefendi rica ederim, cümlelerinizi
ikmal ediniz.

HAYRİ ÇOPUROĞLU (Devamla) — Demek
istiyorum ki, arkadaşlar, bizim vazifemiz sadece
tasvibetmekten ibaret değildir. Bizim vazifemiz
memlekette bozulan huzur ve sükûn tedbiri
bulmaktan, çare bulmaktan ibarettir. Bunu ko-
nuşalım arkadaşlar, onun için müzakere kâfi de-
ğildir, kifayet takririnin reddini teklif ediyorum.

REİS — Arkadaşımızı dinlemiş bulunuyorsunuz.
Kifayeti reye arz ediyorum. Kabul edenler...
Etmeyenler... Kifayet ekseriyetle kabul edilmiştir.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Usul hakkında
söz istiyorum.

REİS — Usul hakkında söz umumi mânada-
dır, usul nedir, ne hakkında?

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Efendim,
sataşma vâkı oldu, söz istedim.

REİS — Yani kifayetten evvel söz istiyor-
sunuz?

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Evet.

REİS — Şu anda cevap veremezsiniz, (Şid-
detli gürültüler) Bu celsede bu halledilecektir.
Arkadaşımız bir an evvel söz haklarının kaybol-
acağından bahisle isticial ediyorlar. Dahilî Nizam-
namenin 95 nci maddesine göre : (Zatı hakkın-
da taaruz vâkı olan veyahut ileriye sürdüğü
mütalâa hilâfında kendisine bir fikir isnadolu-
nan mebus her zaman söz istemek hakkını haiz-
dir.) Bu işlerimiz bitsin, söz hakkınız her zaman
için mahfuzdur efendim.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Bana sata-
şılmıştır. Riyaset belki duymadı, fakat arkadaş-
larımız duymuştur, ısrar ediyorum, reye koyun.
(Şiddetli gürültüler)

REİS — Nüvit Bey, söyledim, her zaman söz
hakkınız mahfuzdur. Söz verilecektir efendim.
(Soldan, sataşma yok sesleri)

EMİN SOYSAL (Maraş) — Usul hakkında
söz istiyorum. (Soldan, otur, otur sesleri)

REİS — Ne hakkında?

EMİN SOYSAL (Devamla) — Reisin usul-
süzlüğü hakkında. Söz sırası benim olduğu hal-
de sırayı Behzat Bilgin arkadaşımıza verdiniz.
Daha önce söz sırasını aleni okudunuz.

MEHMET HAZER (Kars) — Efendim; reye koyduğunuz tezkere hakkında Hükümetin kanunu mahsusuna göre izahat vermesi lâzımdır. Bu verilmedi, bir.

İkincisi; müddetsizdir, gayrimuayyen bir zaman ifade etmektedir. Bunlar üzerinde mâruzatta bulunmak üzere söz istiyorum.

REİS — Müsaade buyurunuz; arkadaşımız Hükümetin beyanda bulunmaması sebebiyle usulsüzlük iddia etmektedir. Bu vârit değildir, bir.

İkinci olarak; müddet yoktur, diyorlar. Müddet hakkındaki takrir elimdedir, isticial buyurdular.

MEHMET HAZER (Kars) — Şimdi neyi kabul ediyoruz?

REİS — Hükümet tezkeresinde neden müddet konmamıştır? Bu bir ay değildir. Bu itibarla müddetin tezyidi veya tenkisi, hakkında verilecek takrir üzerine burada kararlaştırılacaktır. Riyasetin şu andaki beyanâtı kendi kanaati değildir. T. B. M. M. nin, idarei örfiyenin tasdikı hakkında kararları mevcuttur.

EMİN SOYSAL (Maras) — Söz sırası hakkındaki listeyi okur musunuz?

REİS — Okudum efendim. Elimde kâğıt duruyor, Emin Bey. Bu hareketinizi ve bu beyanınızı size yakıştırmam. Gayriciddi telâkki ediyorum. Elimde kâğıt var, zabıtları lütfen tetkik edin. Ne Riyaset, ne mebus, ne bir vatan-daş buna tenezzül etmez.

EMİN SOYSAL (Maras) — Bu kadar mühim bir meselede konuşmaktan mı korkuyorsunuz?

REİS — Beyefendiler, 28. IV. 1960 tarihinde İera Vekilleri Heyetince alınan idarei örfiye kararının tasdikını reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İdarei örfiye büyük ekseriyetle kabul edilmiştir. (Sağdan gürültüler)

MEHMET HAZER (Kars) — Reis Bey, Nizamnameyi yanlış tatbik ettiniz. Söz istiyorum.

REİS — Şu anda Nizamnamenin yanlış tatbiki nedir beyefendi? Bana evvelâ bunu beyan etmeye mecbursunuz.

MEHMET HAZER (Kars) — Şimdi efendim, reye koyduğunuz husus.

REİS — Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarei örfiyelerin tasdikı sâdedinde alı-

nan kararlardaki müddet tayini böyle olmuştur. Bir tanesini Mahmet Hazer Bey'e ifade ediyorum : 12 Eylül, sene 1956. (İnikat 80 Cilt 1.) Eğer okuyacak olurlarsa hattâ kendilerine sayfa numarasını söyleyebilirim : 691. Okusunlar, orada göreceklere ki, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki usul ve âdet budur. Âdet muhkemdir, bu itibarla yapılan muamelede bir nizamsızlık mevcut değildir, efendim. Bu itibarla takriri okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

28. IV. 1960 tarihinde İera Vekilleri Heyetince İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde ilân edilen örfi idarenin, ilân tarihinden itibaren, üç ay müddetle devamını arz ve teklif ederiz.

Kastamonu	Çanakkale
Münif İslâmoğlu	Nuri Togay
Kastamonu	Aydın
Ali Gözlük	Hüsamettin Çoşkan

(Sağdan, gürültüler, böyle şey olmaz sesleri)

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Söz istiyorum.

REİS — Buyurun.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Arkadaşlarım, Anayasayı bu derece açıkça ihlâl eden...

REİS — Bir dakika efendim. Riyaset bir noktayı tavzih etmek mecburiyetindedir. Bu takrir müddet üzerindedir, bu sebeple konuşmalar üç ay azdır, beş ay olması lâzamdır, 15 gün kâfidir şeklinde olabilir. Tekrar esas üzerinde umumi konuşma yapılamaz.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Bunun için konuşacağım. Anayasanın açıkça ihlâlini tazammun eden...

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Bunun dışına çıkmıyacağım, içinde konuşacağım, söz veriyorum.

Arkadaşlar, Anayasanın açık ihlâlini tazammun eden bir takriri Riyasetin reye koymaması lâzımgelir, reye koyamaz. Anayasa maddesi 86 : (Harb halinde veya harbi icabettirecek bir vaziyet hudusunda veya isyan zuhurunda veyahut vatan ve Cumhuriyet aleyhinde kuvvetli ve fiilli teşebbüs vukuunu müeyyit katı emarat görüldükte İera Vekilleri Heyeti, müddeti bir ay tecavüz etmemek üzere, umumi veya mevzii İdarei Örfiye ilân edebilir...)

Bakınız, bir ayı tecavüz etmemek üzere. Büyük Millet Meclisi bu müddeti temdid edebilir ve-

ya kısaltabilir. Binaenaleyh, bir ayı tecavüz edecek bir müddet talebiyle huzurunuzda gelmemelidir. («Maddenin altını oku» sesleri)

Altını da okuyorum :

Büyük Millet Meclisi bu müddetten sonra temdid edebilir, küçültebilir.

REİS — Arkadaşımızın madde anlayışı ile sizlerin madde anlayışı muhtelif olabilir.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Meclisin tasdikine arz eder, tezyit ondan sonra olur. Temdid etmek bu müddetin bitmesinden sonra olabilir. (Soldan «oooo» sesleri)

REİS — Arkadaşlar, müsaade buyurun, cevap verelim.

Nüvit Yetkin Bey 86 ncı maddenin birinci fıkrasını okuyor, buna göre haklı. Ama maddenin bir de ikinci fıkrası vardır. Tezyit ve tenkis edilmesi hususunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin geniş ve mutlak mânada salâhiyeti vardır. Bu itibarla Meclis istediği müddeti tesbite salâhiyetlidir.

İBRAHİM İMİRZALIOĞLU (Ankara) — Peşinen temdit olur mu?..

REİS — Büyük Meclis müddet üzerinde bir kayda tâbi değildir. Salâhiyeti geniş ve mutlaktır.

MEHMET HAZER (Kars) — Muhterem arkadaşlarım, yine bir Anayasa meselesi ve bir Anayasa hükmü ile karşı karşıyayız. Anayasanın sarîh ve âmîr bir hükmünü şu veya bu şekilde tevîl etmek meseleyi halletmez.

ALİ LÂTİFAOĞLU (İsparta) — Nüvit gibi.

MEHMET HAZER (Devamla) — Senin gibi. Anayasa icraya muayyen hal ve şartlar içinde örfî idare ilân etmek salâhiyetini vermiştir ve bunu bir limite tahdidetmiştir. Hükümet bunu ilân edecek, Reis Beyin buyurduğu gibi değil, derhal Meclisi toplantıya çağırarak. Bu, derhal toplantıya çağırıldığı zaman Meclis, birinci fıkrada son haddi tesbit edilen bir ay içinde karar verecektir. Bu müddeti tenkis de edebilir. 15 güne indirebilir, 10 güne indirebilir.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümetin istediği, kendisine bidayeten tanınmayan bir haklı Meclis Hükümete vermez. Bu, Anayasanın umumi esaslarını kabul etmemek, kavramaktır.

İkinci fıkra (indelhace) kaydı da, örfî idare

ilân edildikten sonra böyle bir lüzum ve hacet doğarsa o zaman B. M. M. Meclisi bu müddeti arttırabilir. Binaenaleyh daha bidayette Hükümete kanun ile tahdid edilmiş bir salâhiyeti Büyük Millet Meclisinin tevsiyan vermesi caiz değildir.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Hoca vazgeç, olmadı.

MEHMET HAZER (Devamla) — Sonra muhterem arkadaşlar, sadece örfî idarenin ilân edilmesinin tasdik edilmesi de, demin arkadaşlar tarafından ifade edildiği gibi, bugün içinde bulunduğumuz huzursuzluğu bertaraf etmeye maalesof kâfi gelmeyecektir. O itibarla, örfî idareyi uzatmak değil, kısaltmak lâzımdır ki, vaziyet normale dönsün ve vatandaşlarımız takyit altında uzun müddet kalmassın. Meclisler vatandaşları uzun müddet takyit altında koymaya heveskâr olamazlar.

Hükümet tarafından böyle bir arzu izhar edilse bile Büyük Meclis bunu miskal miskal vermeli. Çünkü Anayasanın vatandaşlara bahsettiği haklar uzun müddet tahdid edilemez. Anayasa bâzı esaslara istinadedir. Bu esaslar da şudur, Meclis vatandaş hak ve hürriyetlerini garanti eden ve bu vasıfla çalışan bir müessesedir. Mümkün mertebeye vatandaşları sıkmadan hak ve hürriyetleri tahdit altında tutmadan idare etmeyi gaye edinen bir müessesedir.

HAKKI KURMEL (Kayseri) — Ne lüzum var bunlara? Vazgeç bu nasihatlardan...

REİS — Hakkı Bey, müdahale etmeyin, efendim.

MEHMET HAZER (Devamla) — Biz olsak çoktan ceza gelir...

REİS — Efendim, devam buyurun.

ALİ LÂTİFAOĞLU (İsparta) — Biraz da sağ tarafa.

MEHMET HAZER (Devamla) — Orada iyi niyet meltemi esiyor. (Soldan; gülüşmeler)

Arkadaşlar, madem ki, tahrif eden bir karar ahyoruz, Örfî İdareyi üç ay müddet için kabul edersek; yarın daha öteye geçme kapısını hazırlanmış oluruz. Örfî İdarenin üç ay gibi geniş bir müddetle kabul edilmesi için hiçbir sebep yoktur. Örfî İdareyi Hükümet ilân etmiştir; mümkündür. Fakat Örfî İdare müddetini hiç olmazsa kanunun birinci maddesinde âzami had olarak tâyin edilen bir aylık müd-

deteye inhisar ettirmek lâzımdır. Bunun hilâfında verilecek kararlar vatandaş hak ve hürriyetlerinin B. M. M. tarafından da uzun müddet takyit altında kalmasına rıza gösterilmiş olur. B. M. M. inden bu beklenemez arkadaşlar.

Şimdi bunun için literatürde de emsal vardır, tatbikat vardır. O itibarla arkadaşlar hulasaten arz ediyorum: Hükümet bu Örfi İdarenin ilânını icabettiren mesele hakkında B. M. M. ine tatmin edici bir izahat vermemiştir. Bu haller uzun müddet...

REİS — Beyefendi müddet üzerinde konuşunuz, aksi halde bu İnikat konuşmaktan memnuiyetinize karar alacağım.

MEHMET HAZER (Devamla) — Efendim arz edeceğim, Hükümet bu müddetin uzun bir süre içinde devamını icabettiren hiçbir izahatta bulunmadı. Bu itibarla asgari had olan birinci fıkrayı tatbik etmek ve bu fıkra dışına çıkmamak lâzımdır. Anayasa hükmü vatandaşların hürriyetlerini, haklarının kısılmamasını âmirdir. Bu itibarla reylerimizin ona göre tecessül etmesi gerekir.

REİS — Emin Soysal. (Soldan; «Ooo!», sesleri)

Efendim, müddet hakkındadır, bir arkadaşınız daha söz istedi, ona da söz vereceğim. Buyurun Emin Bey!

EMİN SOYSAL (Maraş) — Muhterem arkadaşlar; Örfi İdarenin müddeti mevzuubahs olunca Demokrat Partinin 1946 ile 1950 arasındaki tutumu aklıma geldi.

DANYAL AKBEL (İzmir) — Alâkası yok.

EMİN SOYSAL (Devamla) — O kadar alâkası var ki, o zaman zatîalınız burada olmadığımız için, hazırta konuştuğunuz için, o zaman nasıl hareket edildiğini bilmediğin için böyle söylüyorsun. Bilmediğin işe karışma birader! Bilmediğin şeye karışma. Hükümet olarak buraya gelip niçin bir ay istiyoruz, üç ay istiyoruz, neden üç aylık müddet istiyoruz, buna ihtiyaç vardır diye bildirmesi lâzımdır. Bu ihtiyacı bildirmezse, bu esbabı mucibe ile gelmezse, hangi hâdiseleri ne şekilde halledeceğini bildirmezse bu memleketi üç ay Örfi İdare altında buldurmaya ne hakkı vardır. Bunu mebus olarak nasıl olursa üç ay, iki ay olsun diye...

REİS — Müddeti Hükümet talebetmiyor, müddeti talebeden mebustur. (Sağdan; gürültüler) Üç ay, beş ay, altı ay isteyebilir, şimdi-

ye kadar olan usuller daima bu şekilde Yüksek Meclise bırakılmıştır. Teklifin kabulü veya ademikabulü Yüksek Heyetinize aittir, efendim.

Şimdi 3 ay olması meselesinde şu var: Şahıs olarak veya Hükümet olarak bu müddetin üç ay olmasında ısrar ediyor musunuz, etmiyor musunuz? Ediyorsanız sebebi nedir, niçin üç aydır? Bunun sebebini bu memleketin idare mesuliyetini üzerine alan Hükümetin ve bilhassa Başvekilin gelip burada izah etmesi lâzım. (Sağdan; Bravo, sesleri) (Soldan; «Karıştırmıyorsun, teklif Hükümetin değil ki», sesi)

Sene 1947. 28. V. 1947 tarihinde burada İstanbul'daki Sıkı Yönetimin uzatılması meselesi müzakere edilirken bakınız o zaman Sayın D. P. Genel Başkanı Celâl Bayar bu hususta ne konuşmuş; size okuyayım. (Soldan; «Biliyoruz, okumaya lüzum yok», sesleri) («Ne kadar sürmüş de uzatılacakmış hocam», sesleri) (Soldan; «O zamanın şartları başka, bugünkü şartlar başka» sesleri) Başvekil Recep Peker o zaman çıkıyor, izahat veriyor. Bunun üzerine beş altı Demokrat Parti Milletvekili çıkıyor, buna cevap veriyor, konuşuyorlar. Ve nihayet Sayın Celâl Bayar çıkıyor, şunları konuşuyor... (Soldan, gürültüler)

REİS — Gürültü etmiyelim, hatibi dinliyelim efendim.

(Sağdan, gürültüler)

EMİN SOYSAL (Devamla) — Ben mevzuun dışına çıkmadım.

Diyor ki : «Eğer bu unsur sadece askerî bakımdan orada vazife görmüş olsaydı ve memleketin siyasi hayatına karışmamış bulunsaydı, Demokrat Parti bu meseleyi bu kadar önemli surette ele almazdı. Bundan gaye, İstanbul matbuatını ve umumî efkârı tazyik altında tutmaktır. İstanbul, müessesesiyle, neşir vasıtalarıyla memleketimizde birinci derecede bir şehir vasfını muhafaza etmektedir. Orada matbuat baskı altında bulunduğu zaman, itiraf etmek mecburiyeti vardır ki, bütün memleketin matbuatı ve basını tazyik altındadır. Biz de böyle görüyoruz. Şu halde sıkı yönetim ilânında Sayın Başvekilin bu sözlerini memnuniyetle burada kaydetmek isterim. Dediler ki, memleketimizin asayiş kuvvetleri her hangi bir yolsuzluğu bertaraf etmek için mutlak mânasında temin etmek kudretindedir. Biz de böyle görüyoruz. Şu halde sıkı yönetim nereden doğuyor? Son olarak arz ede-

yim ki, bir siyasi tazyik vasıtası olarak sıkı yönetim, yani örfi idarenin muhafazasının istenildiği hakkındaki sözlerin aleyhinde olduğumuz kanaatimizi muhafaza ediyoruz. Celâl Bayar»

Şimdi üç ay müddet vereceksiniz, bu memleketteki vatandaşlar sokakta gezemeyecek, gazeteler kapatılacak, millet nefes alamıyacak, yazılar yazılmıyacak, millet zulüm altında inliyecek, siz de saltanatımıza devam edeceksiniz. (Soldan, şiddetli gürültüler.), (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar.) Üç ay müddeti bir tedbir olarak teklif ediyorsanız ben size tedbir söylüyeyim. Bütün ârizaların müsebbibi beceriksiz Hükümettir. O çekilsin kâfi! Her şey hallolur. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) (Soldan, gürültüler)

REİS — Mazlûm Kayalar. (Sağdan, «Oooo» sesleri)

Emin Soysal Bey, gürültüye sebebiyet verdiğiniz için size birinci ihtarını veriyorum.

EMİN SOYSAL (Maraş) — Kaçmeisini verirsen ver, Reis Bey.

MAZLUM KAYALAR (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, idareî örfiye müddetinin tâyini bakımından Teşkilâtı Esasiye Kanunumuz kanunî istilâhları tam ve yerinde olarak kullanmıştır. Bir aylık müddet, Hükümetin ilân ve talep müddetidir. Hükümeti birinci fıkra bu bakımdan takyidetmiştir.

İkinci fıkroda temdit ibaresini kullanmıyor, bu müddetin tenkis veya tezyidinden bahsediyor. Binaenaleyh, Hükümet tarafından talebedilen veya Hükümet tarafından talebedilebilecek bir aylık müddetin tezyidi Büyük Millet Meclisinin kararına bağlı bulunmaktadır.

Takrir üç aylık müddet içindir, bu müddetin kabulüne mütedairdir. Başka bir takrirle tenkisi istenebilir.

Temdit üçüncü fıkradadır. (Örfi idarenin temdidî Meclisin kararına mütevakkıftır) diye başlamaktadır. Bugün verilecek olan müddetin, bilâhara temdidî icabettiği takdirde temdit için üçüncü fıkra tatbik edilir.

Anayasanın bu sarîh kayıtlarını tağyir etmek, Anayasa müdafilerinin ve Anayasa şampiyonu gâcinenlerin kârı olmamak gerekir. Burada bu müddetin şu kadar mı, bu kadar mı olması ayrı meseledir. Takrir bunu halledecektir. Üç ay müddetin teklifi ve kabulü Anayasaya uygundur. Lüzumu da ademi lüzumu da, kanaat izharı da Büyük Millet Meclisine aittir. Bu itibarla

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuza göre bir aydan fazla müddet verilemeyeceği hakkındaki mütalâa tamamen yersizdir. (Soldan, alkışlar)

REİS — Arkadaşlarımızı dinlediniz. (Sağdan, «Hükümet Hükümet» sesleri) Hükümet isterse cevap verir, isterse vermez, Hükümeti cevaba mecbur edecek bir salâhiyet yoktur. Bu itibarla madde anlayışında herkes muhteremdir. Riyaset maddeyi biraz evvel ifade ettiği gibi anlamakta ve müddet tâyini Büyük Millet Meclisinin mutlak yetkiye sahibolduğunu kabul etmektedir. Bu itibarla Meclis müddet tâyini kayıtlı değildir.

Şimdi iki takrir daha geldi. Hepsini okuyup aykırılık derecesine göre reylerinize arz edeceğim. Üç aylık müddeti tazammun eden takriri evvelece okumuştuk.

Riyasete

Örfi idare müddetinin bir ay olarak kabulünü arz ve teklif ederiz.

29 . IV . 1960

Adana Mebusu
Nevzat Arman

Sivas Mebusu
Necati İltir

Başkanlığa

Örfi idare müddetinin üç ay olması Anayasaya aykırıdır. Ve çok mahzurludur. Müddetin bir hafta olmasını teklif ediyorum.

Ankara

Hıfzı Oğuz Bekata

REİS — En aykırı teklif bir haftayı isteyen takrirdir.

Kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

NEVZAT ARMAN (Adana) — Bir haftalık takrire iltihakla bir ay olmasını isteyen takririmizi geri alıyoruz. (Soldan, «Olmaz» sesleri)

REİS — Beyefendiler; zapta da geçer. Arkadaşımız geri alıyoruz, diyor. Nizamnamemizde sarahat vardır. Geri alabilirler.

O halde üç aylık müddeti reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Çankırı Mebusu Kâmil Tabak, Hatay Mebusu İhsan Ada ve Çankırı Mebusu Ethem Yalçınalp bir takrir vermişlerdir. Fakat takrir icraya taallük etmekte olması itibarıyla şu anda okunamaz ve reye konulamaz. (Sağdan, gürültüler, «Oku, oku» sesleri) Beyefendiler temenni takri-

ridir ve icraya taallük etmektedir, okunamaz ve reye konulamaz, ısrar etmemenizi rica ederim. (Sağdan, gürültüler)

İBRAHİM İMİRZALIOĞLU (Ankara) — Her şeyi saklayın bakalım, her şeyi...

REİS — Aynı mealde fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetine taallük eden bir takrir daha vardır. Riyaset Nizamnameye santimi santimine ve kıl farkı olmadan uymayı bir şeref telâkki eder. Bu takrirden son hâdiselerde vefat

eden vatandaşların ruhlarını tazizen sükût vakfesi teklif ediliyor. (Sağdan, soldan, gürültüler), (Sağdan, biz bir dakika sükût ediyoruz, sesleri) (Sağda, C. H. P. mebusları toplu halde ayağa kalktılar.)

REİS — İkinci bir takrirden, yurtta vukubulan hâdiseler dolayısıyla Heyeti Vekilenin iskati teklif ediliyor, Hükümetin böyle bir teklif ile iskati mümkün değildir. Bunun usulü vardır, efendim.

5 — SUALLER VE CEVAPLAR

A — ŞİFAHİ SUALLER

REİS — Suallerden müzakereye devam ediyoruz efendim.

1. — Zonguldak Mebusu Mustafa Saraç'ın, nahiye merkezlerinden sulh hâkimliklerinin ne için kaldırıldığına dair Adliye Vekilinden şifahi suali (6/424)

REİS — Mustafa Saraç arkadaşımız buradadır mı efendim? Burada sesleri. Adliye Vekili burada olmadığından, sorunun cevaplandırılması gelecek toplantıya bırakılmıştır.

2. — Niğde Mebusu Asım Eren'in, Ergene nehrinin Meriç'e döküldüğü yerde meydana gelen bataklıkın kurutulması hususunda ne gibi tedbirler alındığına dair Nafia Vekilinden şifahi suali (6/458)

REİS — Arkadaşımız burada mı efendim? Burada sesleri. Nafia Vekili burada olmadığından sorunun cevaplandırılması gelecek toplantıya bırakılmıştır.

Cuma günüdür; soru müessesesi günüdür.

3. — Ankara Mebusu Selim Soley'in, Et ve Balık Kurumu Ankara kombinasında Personel ve Sosyal İşler Şefi tarafından işçilere verilen, şifahi talimata dair Ticaret Vekilinden şifahi suali (6/463)

REİS — Selim Soley yoktur. Soru tahririye kalbolmuştur efendim.

4. — Niğde Mebusu Asım Eren'in, Bursa vilâyetinde ve Marmara bölgesinde bütün piya-

zasının 1 Martta açılması -ve mubayaada müstahsil koruma hususunda ne düşünüldüğüne dair Gümrük ve İnhisarlar Vekilinden şifahi suali (6/469)

REİS — Soru sahibi yoktur. Soru tahririye kalbolmuştur efendim.

5. — Maraş Mebusu Hasan Fehmi Evliya'nın, Maraş'ın Göksun kazasında Orman İdaresince köylülere yaptırılan yola dair Ziraat Vekilinden şifahi suali (6/418)

REİS — Soru sahibi yoktur. Soru tahririye kalbolmuştur efendim.

6. — Mardin Mebusu Vahap Dizdaroğlu'nun, bedelsiz mal ithaline dair karardan istifade ile alınmış gemi mevcud olup olmadığına dair Başvekilden şifahi suali (6/479)

REİS — Soru sahibi burada mı, efendim?... yok. Soru tahririye kalbolunmuştur efendim.

7. — Bursa Mebusu Hüseyin Bayrı'nın, Bursa Askerî Hastanesi inşaatının eksik kalan kısımlarının ne zaman tamamlanacağına dair Millî Müdafaa Vekilinden şifahi suali (6/486)

REİS — Soru sahibi burada mı efendim?... Yok. Soru tahririye kalbolunmuştur efendim.

Riyaset Divanı şu anda ekseriyetin kalbolduğunu görmektedir. 2 Mayıs 1960 Pazartesi günü saat: 15 te toplanılmak üzere inikadı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 18. 30